ב"ה

אין ליכט פון תורה

ספר

אלע משלים פון דובנער מגיד

כרך ב' – חלק ב'

אידיש

135

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשמ"א לפ"ק

אלע משלים
פון דובנער מגיד

געזאמעלט און איבערזעצט פון זיינע
ווערק „אהל יעקב“, „קול יעקב“, „כוכב
מיעקב“, „אמת ליעקב“ און „ספר המדות“

פון
תשר״ק

אין צוויי טייל

צווייטער טייל

ניו יארק
TASHRAK PUBLISHING CO.
187 East Broadway, New York

תרפ״ה

דעם דובנער מגיד׳ס משלים

צווייטער טייל

32. א קריוודע אויפ׳ן רבוש״ע 61
33. אויסגעלאָזען זיין כעס 61
34. פערשפאָרט אן ארבייט 63
35. ער האָט אָנגעגרייט פאר אלעמען 64
36. א איד מיט בטחון 65
37. צוויי מלכים 66
38. ער איז קיין נצרך 67
39. ווען דיין שונא איז הונגעריג 68
40. די לעצטע מינוט 69
41. די הארץ איז דער עיקר 70
42. די טייערע בריליאנטען 72
43. פּטור געוואָרען פון אן אָנזעצער 73
44. די שטראָף פון פערברעכער 75
45. ווארום ער האָט געשוויגען 77
46. מיט יענעם איז ער זיכער 78
47. דער אָרימער יחסן 79
48. אפּעלסינען און רעטיכער 80
49. די ריכטיגע רפואה וועט קומען 82
50. דער רבי האָט געטראָפען 84
51. דער שווער און דער איידים 87
52. די צוויי פאָרלעך 89
53. דער שיכור 91
54. א חכם און א מבין 92
55. וואו איז דער אויבען־אָן 95

זייט

56. אָבגעטאָהן דעם טאַטען 96
57. האָט פערדיענט זיין שטראָף 97
58. צוויי משולחים 99
59. אַ נס איז איהם געשעהן 100
60. דער גנב וויל בלייבען א צדיק 101
61. ווען עס העלפט שוין קיין זאַך ניט 103
62. די געבונדענע הינדעל 104
63. דער צולאָזענער אינגעל 105
64. אחטא ואשוב 107
65. דעם מלמד'ס וואונש 108
66. דער נאַרישער אינגעל 109
67. די צוויי תלמידים 110
68. דער וואָס לעבט אין טעות 112
69. דער רב און דער מלמד 113
70. די פיער בקשות 114
71. די צוויי רבנים 115
72. צדקה און מעשר 116
73. ווען א מענש בעקומט פריינד 118
74. אַ חשד בדרך כבוד 120
75. ווער עס פערדינט א בעלוינונג 121

32
אַ קְריוודע אויפ׳ן רבונו של עולם

אַז אַרימער בעל־מלאכה האָט געבעטען אַז דער אייבערשטער זאָל איהם צושיקען פּרנסה, עס הייסט אַ מענשען וואָס זאָל איהם געבען אַרבייט. דער אייבערשטער האָט געהערט זיין געבעט און האָט איהם צוגעשיקט אַ מענשען וואָס האָט געדאַרפט האָבען אַרבייטער, און ער האָט דעם בעל־מלאכה צוגענומען צו דער אַרבייט.

נאָכדעם ווי דער בעל־מלאכה האָט אָבגעאַרבייט עטליכע טעג, האָט דער בעל־הבית איהם געהייסען געהן און האָט איהם ניט בעצאָהלט. צו וועמען האָט דער אַרימער בעל־מלאכה אַ קריוודע? טאַקע צום רבונו של עולם אליין!

נמשל

דער וואָס בערויבט אַן אַרבייטער בעגעהט אַ דאָפּעלטע זינד, אַ זינד נעגען מענשען און אַ זינד נעגען גאָט.

33
אויסגעלאָזען זיין כעס

איינער האָט געהאַט אַ גוטען און טרייען פריינד, און יעדען מאָל, ווען ער פלעגט זיך מיט איהם טרעפען אין גאַס, פלעגט ער איהם בעגריסען מיט אַ פריינדליכען „גוט מאָרגען" און זיך נאָכפרעגען אויף זיין געזונד. איינמאָל בעגעגענט ער דעם פריינד, און אַנשטאָט איהם צו בעגריסען אויף זיין

פריינדליכען אופן, האט ער אויף איהם גענומען שרייען און זידלען: דו אַזוינער און אַזוינער! דער אַנדערער האט ניט פערשטאַנען פון וואַנען דער כעס קומט און ווארום יענער האט איהם אַזוי בעלידיגט, אָבער ווי אַ אמת'ער גוטער פריינד האט ער פערשוויגען און איהם גאַרנישט געענטפערט.

אויף מאָרגען האבען זיך די צוויי פריינד ווידער בעגעגענט אין גאַס. און דער וואס האט דעם פריהערדיגען טאָג זיין פריינד געזידעלט, איז איהם יעצט ארויפגעפאַלען אויפ'ן האַלז און איהם געקושט. האט דער אַנדערער געפרעגט: „ערקלער מיר, מיין פריינד, ווארום האסטו מיך נעכטען געזידעלט און היינט קושסטו מיך?" האט איהם יענער געענטפערט: „ענטשולדיג מיר, וואס איך האב דיך נעכטען אַזוי בעליידיגט. איך האב עס גאַרניט געמיינט. די מעשה איז אַזוי: איך האב נעכטען געהאַט גרויס ערגערניש. מיין הארץ האט אין מיר געזאָדען אויף שלעכטע מענשען, וואס האבען מיר געטאָהן רשעות. האט זיך מיר געוואָלט אויסלאָזען מיין כעס צו אימיצען. טאַ צו וועמען האב איך געקענט אויסלאָזען מיין כעס? צו יענע רשעים? ווען איך וואָלט זיי געזאָגט איין ווארט, וואָלטען זיי מיך נאָך צעהן מאָל אַזוי פיעל צוריק געזידעלט. אָבער אַז איך האב דיך בעגעגענט, האב זיך בערענקט וואס פאַר אַ טייערער פריינד דו ביזט מיינער, און אַז דו ווערסט מיר, צוליעב אונזער אַלטער פריינדשאַפט, פערשווייגען, האב איך מיין גאַנצען כעס אויסגעלאָזען צו דיר . . ."

נ מ ש ל

אַזוי איז אויך מיט דעם אייבערשטען. ווען ער ווערט אין כעס אויף די מענשען, ווייס ער, אַז אויב ער וועט אויסלאָזען זיין כעס צו די אפיקורסים, צו די ליידאַקעס, וועלען זיי נאָך מעהר טאָהן צו להכעים און נאָך מעהר לעסטערען זיין הייליגען נאָמען: אָבער די צדיקים, די טרייע פריינד

פון דעם אייבערשטען, זיי נעהמען אן מיט ליעבשאפט די שטראף וואס ער גיט זיי, ווייל זיי ווייסען אז ניט זיי מיינט ער.

34
פערשפארט אן ארבייט

איינער האט זיך פערזינדיגט געגען א גרויסען שררה און ער האט זיך געריכט אויף א הארבער שטראף. האט ער זיך בערעכענט אז ער וועט בעסער געהן דעם שררה איבער־בעטען און ער וועט איהם זיכער מוחל זיין. דער שררה האט זיך דערוואוסט אז יענער קלייבט זיך צו קומען וויינען און קלאגען אויף זיין קאפ, האט ער געהייסען זיינע דיענער, אז זיי זאלען צושליסען די טיהר. אבער אזוי ווי זיין פאַ־לאסט האט געהאט א סך טיהרען, האט דער שררה געמוזט אלע טיהרען פערשליסען און אוועקשטעלען א שומר ביי יעדער טיהר.

האט זיך דארט געפונען איינער א קלוגער יונג, און ער האט געזאגט צו דעם שררה: „וואס טויג דיר צו פער־שליסען אזוי פיעל טיהרען און אוועקשטעלען אזוי פיעל שומרים? נעהם און שליס צו די טיהר פון יענעמס הויז, דען אז ארימאן האט ניט מעהר ווי איין טיהר, און מעהר ווי איין משרת צו היטען אז ער זאל ניט ארויסגעהן, וועסטו ניט דארפען.

נמשל

אזוי טוהט דער שטן. ער ווייס אז פאר דעם מענ־שען'ס געבעט זיינען דא א סך טיהרען אין הימעל, און עס איז צו שווער פאר'ן שטן צו פערשטעלען אלע טיהרען,

שטעלט ער זיך אוועק ביי דער טיהר פון דעם מענשען. ער לאזט ניט צו זיין געבעט זאל ארויס מיט א קלארען קאפ. מיט כונה — עס הייסט: ער פערשטעלט די איינציגע טיהר וואס דער ארימער מענש האט!

35
ער האט אנגעגרייט פאר אלעמען

איינער האט געמאכט א סעודה פאר צעהן מענשען און ער האט צום טיש דערלאנגט צעהן פארציעס. איינער פון די געסט איז געווען א גרויסער פרעסער האט ער צו זיך צו־גערוקט צוויי טעלער מיט צוויי פארציעס, און עס פער־שטעהט זיך, אז איינעם פון די געסט האט שוין אויסגע־פעלט זיין חלק. האבען די אנדערע געסט געזאגט צום בעל־הבית: „זעה, יענער האט דאך גארנישט צו עסען." האט דער בעל הבית זיי געענטפערט: „זאל יעדער איינער פון אייך געבען א ביסעל פון זיין חלק."

האבען די געסט געלאכט: „ווי קומט עס? דו לאדסט אונז איין צום טיש און הייסט אז מיר זאלען געבען דיינעם א גאסט פון אונזערע?"

„איך האב געגעבען גענוג פאר אייך אלעמען," האט דער בעל הבית געענטפערט, „און פאר דעם איינעם וואס איהם פעהלט אויס האב איך אויך געגעבען גענוג. אבער וואס בין איך שולדיג אז איהר האט צוגענומען אי אייערע חלקים, אי אויך זיין חלק? דערפאר זאג איך אז איהר זאלט איהם געבען פון אייערע."

נ מ ש ל

דער אייבערשטער האט די מענשען געגעבען א וועלט

מיט כל טוב, גענוג פאַר אַלעמען, אַז יעדער איינער זאָל האָ־בען גענוג צו עסען און אויף אַלע הצטרכות. נאָר עס זיינען דאָ מענשען וואָס זיינען ניט צופרידען מיט זייער אייגענעם חלק אַליין און זיי כאַפּען אַריין אויך אַ פרעמדען חלק, און יענער בלייבט נעבעך מיט גאָרנישט. אַט דאַרום זאָגט דער אייבערשטער צו די מענשען: „איהר האָט צופיעל, ווייל איהר האָט אַריינגעכאַפּט דעם חלק וואָס איך האָב אויך אָנגע־גרייט פאַר יענעם, טאָ דאַרפט איהר איהם געבען פון אייערע."

36
אַ איד מיט בטחון

צוויי אידען זיינען געשטאַנען אין גאַס און האָבען גע־רעדט. איז צו זיי צוגעקומען אַן אַגענט פון דער רעגירונגס־לאָטעריי און האָט זיי אָנגעזאָגט אַז זיי האָבען געוואונען גרויסע סומען געלד. איינער האָט זיך שטאַרק געפרעהט, אָבער דער אַנדערער וואָס האָט גראַדע געוואונען אַ גרעסערע סומע פון דעם איינעם, איז געשטאַנען גאַנץ רוהיג, אַזוי ווי דאָס וואָלט גאָר קיין נייעס ניט געווען פאַר איהם.

„וואָרום זייט איהר אַזוי קאַלט? וואָרום פרעהט איהר זיך ניט?" האָט מען איהם געפרעגט.

„איך וועל ניט נתפעל," האָט ער געענטפערט. „איך האָב אימער געהאַט בטחון אין דעם אייבערשטען, אַז ער וועט מיר געבען. נו, האָט ער געגעבען. אַ נייעס איז דאָס?"

נ מ ש ל

דאָס איז דער כח פון בטחון.

37
צוויי מלכים

אין א ווייטען געגענד האבען געקיניגט צוויי מלכים אויף צוויי בעזונדערע קעניגרייכען. איינער האט זיין מלוכה און זיינע פיעלע אוצרות בעקומען בירושה פון זיין פאטער, וועלכער איז געוועז א גרויסער העלד און א מוטהי־גער קעמפפער, און ער האט זיין קעניגרייך געמאכט רייך און גרויס. דער אנדערער מלך איז געבוירען געווארען ביי ארימע עלטערען, אבער דורך זיין גרויסע גבורה און העל־דענשאפט האט ער זיך ארויפגעארבייט צו א מלוכה מיט גרויסע אוצרות פון גאלד, זילבער און טייערע שטיינער.

דער מלך וואס האט אלעס בעקומען בירושה, האט אי־מער געלעבט אין גרויס שרעק, טאמער וועט ער אמאל פער־לירען זיין קרוין מיט זיין פערמעגען, ווייל ער האט אימער געלעבט שטיל און רוהיג, און ווען עס וואלט פארגעקומען אן אויפשטאנד אין זיין לאנד, וואלט ער ניט געוואוסט ווי צו קעמפפען געגען די בונטאווּשציקעס. אבער דער וואס איז אליין, מיט זיין אייגענער גבורה, געווארען א מלך, האט ניט קיין מורא פאר קיין אויפשטאנד, ווייל ער איז געוועזן גע־וואוינט צו קעמפפען.

נ מ ש ל

דער צדיק וואס האט זיין גאנצען לעבען ניט געוואוסט פון זינד איז ניט זיכער מיט זיך, ווען עס קומט אויס ביי־צושטעהן א נסיון פון דעם יצר הרע. אבער דער בעל תשובה וואס האט שוין בעקעמפפט דעם יצר הרע, דער איז זיכערער

אז ער וועט בלייבן ביי זיין פרומקייט, און דערפאר שטעהט דער בעל תשובה העכער פון דעם צדיק.

38

ער איז קיין נצרך

איינער האט געדארפט האבען געלד. האט ער זיך גע־טראכט, אז ער וועט אריבערגעהן צו א פריינד און ביי איהם בעטען, אז ער זאל איהם לייהען א גמילת חסד אויף א קורצער צייט. דער פריינד האט געוואוינט ווייט, האט ער אלץ אבגעלייגט און אבגעלייגט דעם גאנג אויף א שפעטערע צייט.

איינמאל געהט ער אין גאס און בעגעגנט זיך מיט דעם פריינד פנים אל פנים. טראכט ער זיך: אט איז אויף מיין מזל געקומען די געלעגענהייט צו קריגען דעם גמילת חסד, גאר אהן מיה. געהט ער צו צום פריינד און זאגט צו איהם: „גוט, וואס איך האב דיך געטראפען. איך בין אביסעל פער־איינגט אין געלד און איך וויל, אז דו זאלסט מיר לייהען א הונדערטער". דער פריינד טראכט זיך: ער איז גאר ניט אזוי פעראיינגט און איז גאר ניט אזא נצרך. ווען ער וואלט טאקע געדארפט האבען נויטיג דאס געלד, וואלט ער שוין געקומען צו מיר אהיים און ניט ווארטען ביז ער וועט מיך טרעפען אין גאס. ער דארף דאס גאר ניט אזוי נויטיג, נאר גראדע ווייל ער האט מיך געטראפען אין גאס, בעט ער א גמילת חסד.

און מיט דעם רעכנונג אין קאפ האט איהם דער פריינד ענטזאגט.

נמשל

עס זיינען דאָ אידען וואָס פוילען זיך צו גיין אין שוהל דאַוונען. נאָר ווען עס דאַווענט אַ גרויסער חזן לויפען זיי אין שוהל און דאַוונען אויך. אָבער דער אייבערשטער הערט ניט זייער תפלה. ער, כביכול, טראַכט זיך: זיי בעטען ביי מיר, ווייל עס האָט זיך געמאַכט אַז זיי זיינען געקומען אין שוהל צוליעב דעם חזן. ווען זיי וואָלטען באמת געדאַרפט האָבען עפּעס פון מיר, וואָלטען זיי דאָך אליין געקומען אַהער, און ניט געוואַרט ביז עס וועט דאַוונען אַ חזן מיט משוררים.

39

ווען דיין שונא איז הונגעריג

איינער האָט געמאַכט אַ גרויסען מאָהלצייט פאַר זיינע פריינד. ער האָט אָבער צו דער שמחה אויך איינגעלאַדען איינעם וואָס איז געוועזן זיינער אַ בלוטיגער שונא. און ווען דער שונא איז געקומען, האָט דער בעל שמחה איהם אוועק־געזעצט אויבען־אָן און פערזאָגט די סאַרווער, אַז מען זאָל איהם געבען די פעטסטע און דאָס בעסטע. דער שונא, וועל־כער איז געווען אַ גרויסער פרעסער האָט געפּאַקט אין זיך פיעל עס איז אין איהם אריין. די גוטע פריינד האָבען זיך ניט געקענט אָבוואונדערען צוליעב וואָס דער בעל שמחה האָט איינגעלאַדען דעם שונא און איהם נאָך אַזוי גוט אויפ־גענומען. אָבער אַ טאָג שפּעטער איז זיי די זאַך קלאָר גע־וואָרען. דער שונא וועלכער האָט געהאַט אַ שוואַכען מאָגען איז פון דעם גרויסען מאָהלצייט גוט קראַנק געוואָרען, און דאַן האָבען די פריינד פערשטאַנען וואָס שלמה המלך האָט גע־

מיינט ווען ער האט געזאגט, „אם רעב שונאך האכילהו לחם" — ווען דיין שונא איז הונגעריג, גיב איהם א מאהל־צייט..."

נמשל

אזוי טוהט דער אייבערשטער מיט'ן רשע. ער לאזט איהם געניסען אלע תענוגים פון דער וועלט, פרעסען און זויפען, פיעל דעם רשע'ס הארץ געלוסט, אבער לסוף האט דער רשע פון דעם צרות . . .

40
די לעצטע מינוט

איינער א מאן האט זיך פערזינדיגט נעגען דעם מלך און דער מלך האט אויף איהם ארויפגעלייגט א גרויסע שטראף. איינמאל איז דער מלך געקומען אין דער שטאדט וואו דער פערזינדיגטער האט געוואוינט, האבען די פריינד פון דעם פערזינדיגטען געזאגט צו איהם: „דער מלך איז דא יעצט אין שטאדט, און ער הערט אויס אלע קלאגען, און נעהמט אן פעטיציעס פון זיינע בירגער. געה דו אויך צום מלך און בעט איהם, אז ער זאל דיר מוחל זיין." אבער דער פערזינדיגטער האט זיי ניט געוואלט הערען. ער איז געווען שטאלץ און איינגעשפארט. האבען די פריינד צו איהם ווידער גענומען ריידען: „געדענק! דער מלך קומט דא בלויז איין מאל אין יאהר. פאהרען צו איהם קענסטו ניט, ווייל ער וואוינט זעהר ווייט. געה צו איהם יעצט ווען ער איז דא דערביי." אבער דער פערזינדיגטער איז נאך אלץ געווען איינגעשפארט און האט ניט געוואלט געהן צום מלך בעטען מחילה.

ווען דער מלך האָט שוין געהאַלטען אין אָוועקפאָהרען, זיינען די פריינד ווידער געקומען טענה'ן מיט'ן פערזינדיג־טען: „גערה, לויף איהם נאָך, איידער עס ווערט שפּעט". דאָן האָט דער פערזינדיגטער גענומען לויפען און איז נאָכגעלאָפען דעם קעניגס קאַרעטע וועלכע איז שוין געווען באַלד אויסען שטאָדט.

נמשל

אז עס קומט אלול איז דער גרויסער מלך אין הימעל גרייט צו הערען די תשובה און די תפילות פון אַלע פער־זינדיגטע. נאָר אַ סך לייגען אָב זייער תשובה פון חודש אלול אויף ראש השנה און פון ראש השנה אויף יום כפור — ביז נעילה צייט, וואָס איז שוין די לעצטע מינוט.

41
די האָרץ איז דער עיקר

אַ גרויסער סוחר האָט געהאַט זיינע אַגענטען וואָס פלעגען אַרומפאָהרען איבער'ן לאַנד מיט זיין סחורה און פערקויפען. איינמאָל האָט זיך געמאַכט, אַז ווען די אַגענ־טען זיינען געווען אין מיטען וועג, האָבען זיי ניט גוט אכטונג געגעבען און גנבים האָבען צוגענומען זייערע וואַגענס מיט די גאַנצע סחורה און זיינען מיט דעם אַנטלאָפען. די אַגענ־טען זיינען געקומען צוריק צום סוחר מיט ליידיגע הענד און מיט אַ געבראָכענעם געמיטה. זיי האָבען פאַר איהם גע־וויינט און זיך געבעטען אַז ער זאָל מיט זיי דורכקומען פאַר דעם גרויסען שאָדען וואָס ער האָט דורך זיי געהאַט און זיי וועלען איהם ווייטער דיענען געטריי.

דער סוחר האָט די זאַך גוט בעקלעהרט, און נאָכדעם

האָט ער זיי פאַרגעשלאָגען, אַז זיי זאָלען איהם בעצאָהלען א קליינעם פּראָצענט פון דעם ווערטה פון די סחורה, און דיזען פּראָצענט דאַרפען זיי אויך ניט אויסצאָהלען מיט אמאָל, נאָר אין קליינע ראטען יעדע וואָך, אָדער יעדען חודש. און אזוי האָבען זיי געטאָהן.

איין טאָג האָט זיך געמאַכט, אַז ווען די אַגענטען זייַנען געקומען איינצאָהלען זייערע ראטען, האָט איינער פון זיי בעצאָהלט דאָפּעלט ווי ער האָט געדאַרפט איינצאָהלען, און אַן אַנדערער וועלכער איז געווען דער אָרימסטער פון זיי אַלעמען, האָט מעהר ניט געהאט ווי די העלפט וואָס ער האָט געדאַרפט געבען. ער האָט אויסגעזעהן צובראָכען און פערשעהמט, און ער האָט געזאָגט: „גלויבט מיר, מיין האַר, אַז די ביסעל איז מיר אויך זעהר שווער אָנגעקומען צו שאַפען פאַר אייך.“

די וואָס זיינען דערביי געשטאַנען האָבען געזעהן, אַז דער סוחר איז געווען מעהר צופרידען פון דעם וואָס האָט איהם געבראַכט בלויז די העלפט ווי פון דעם וואָס האָט איהם געבראַכט דאָפּעלט. צו דעם אָרימען האָט דער סוחר גערעדט זעהר פריינדליך און האָט איהם געטרייסט, און יענעם וואָס האָט איהם געבראַכט דאָפּעלט האָט ער אפילו קיין דאַנק ניט געזאָגט. און אַז מען האָט דעם סוחר וועגען דעם געפרעגט, האָט ער די זאַך אזוי ערקלעהרט:

„איהר זאָלט וויסען זיין, אַז דאָס געלד וואָס איך האָב מיט אייך אָבגעמאַכט, אַז איהר זאָלט מיר צאָהלען, איז אַ קלייניגקייט געגען דעם גרויסען שאָדען וואָס איך האָב געהאַט דורך אייך. דער עיקר פון דער שטראָף וואָס איך האָב אויף אייך אָרויפגעלייגט איז אייך צו מאַכען פיהלען, אַז איהר זייט געגען מיר שולדיג, און אַז יעדער איינער פון אייך זאָל זיך בעמיהען צו פערקויפען וואָס מעהר סחורה און איינקאַסירען וואָס פריהער דאָס געלד, אום מיט דער צייט זאָל מיין שאָדען פערריכט ווערען. און איך האָב בעמערקט אַז

דער אגענט וואס האט מיר בעצאהלט דאפעלט ווי זיין ראטע איז, האט דערביי זיך געהאלטען אזוי גרויס און שטאלץ, אזוי ווי ער וואלט מיר שוין אין גאנצען אויסגעצאהלט מיין שאדען. האב איך מורא, אז יעצט וועט ער שוין אויפ־הערען זיך צו פלייסען. אבער דער ארימער מאן ווייס און פיהלט אז ער בלייבט מיר פיעל שולדיג, וועט ער זיכער זיך פלייסען און זיך בעמיהען פאר מיין געשעפט, פיעל בעסער ווי די אנדערע."

נ מ ש ל

דער נגיד וואס גיט א גרויסע נדבה גיט עס מיט גאוה, אבער דער ארימער גיט א קליינע נדבה און פיהלט אז ער גיט ניט גענוג. דארום איז דעם ארימאנס צדקה מעהר אנ־גענומען ווי דעם רייכענס, ווייל דער עיקר איז ניט ווי גרויס די צדקה איז, נאר די הארץ וואס איז ביי דעם.

42
די טייערע בריליאנטען

א סוחר האט געפיהרט טייערע בריליאנטען פון איין לאנד אין אן אנדער לאנד, און ווייל דער וועג איז געווען א ווייטער, און די בריליאנטען זיינען געווען זעהר קליינע שטיינדלעך, האט ער מורא געהאט, טאמער וועלען זיי פער־לארען געהן. וואס־זשע האט ער געטאהן? ער האט די טייערע בריליאנטען איינגעפאסט אין בליי און אין האלץ אום זיי זאלען זיך האלטען פעסט, און ווען ער איז שוין געקומען צו זיין בעשטימטען ארט האט ער די בריליאנטען ארויסגע־נומען פון זייערע ביליגע איינפאסונגען און האט זיי געלאזט איינפאסען אין גאלד.

נמשל

די גוטע זיטען פון א מענשען דאס זיינען די טייערע בריליאנטען. אמאל קומען זיי אין איינפאסונגען פון תורה און בילדונג, און אמאל זעהט מען זיי אויך ביי דעם איינפאכסטען מענשען. און ביי דעם איינפאכען מענשען האלטען זיי זיך אמאל נאך שטארקער.

43
פטור געווארען פון אן אנזעצער

צו א קרעמער איז אריינגעקומען איינער קויפען סחורה. דער קרעמער האט איהם גענומען צייגען די ערגסטע סחורה וואס ער האט געהאט, איינע ערגער פון די אנדערע, און מקחים האט ער ביי איהם געבעטען געהויבענע, דריי מאל אזוי פיעל ווי עס האט דעם ווערטה. דער סוף איז געווען, אז יענער איז אוועק און האט גארנישט געקויפט.

נאכדעם איז אריינגעקומען אן אנדער סוחר. איהם האט שוין דער קרעמער אנדערש בעהאנדעלט. פאר איהם האט ער ארויסגענומען די בעסטע סחורה און מקחים האט ער געבעטען די לעצטע און די ביליגסטע. דיזען סוחר איז די סחורה גלייך געפעלען געווארען, ער איז איינגעגאנגען אויפ'ן פרייז, און דער עסק איז געשלאסען געווארען.

ביי דעם קרעמער איז געווען א נייער משרת, וועלכער האט ניט פערשטאנען וואס דא טוהט זיך, האט ער געפרעגט זיין בעל הבית: „ערקלערט מיר, איך בעט אייך, ווארום האט איהר יענעם סוחר געצייגט די ערגסטע וואארע און דעם דוקא די בעסטע?"

האט דער קרעמער דאס אזוי ערקלערט:

„פערשטעהסטו מיך, די מעשה איז אזוי: די ביידע סוחרים האבען געוואלט קויפען סחורה אויף בארג, ניט פאר מזומן. איך ווייס אבער אז דער ערשטער איז א שווינדלער, אן אנזעצער, האב איך איהם מיט א כיון געצייגט די ערגסטע סחורה און געבעטען די גרעסטע מקחים, כדי ער זאל מיט מיר ניט וועלען האנדלען. דאגעגען, דער אנדער סוחר, ווייס איך אז ער איז א גוטער בטוח און ער וועט מיר בעצאהלען וואס מיר קומט, דארום האב איך איהם געצייגט די בעסטע סחורה און איהם געזאגט אזעלכע פרייזען אז עס זאל זיך איהם לוינען צו האנדלען.

נמשל

ווען דער אייבערשטער האט געוואלט געבען די תורה, וואס איז די בעסטע סחורה, איז ער ארומגעגאנגען צו אלע פעלקער און זיי אנגעבאטען אז זיי זאלען זי אננעהמען. האבען יענע פעלקער געפרעגט: „וואס שטעהט אין דער תורה?“ האט זיי דער אייבערשטער אויסגערעכענט די הארבסטע זאכען, דאס טאהר מען ניט, יענעס טאהר מען ניט, און אז מען זינדיגט קומט די שווערסטע שטראף. דער אייבערשטער האט די תורה אזוי שווער געמאכט אין די אויגען פון די אומות העולם, אז זיי האבען זיך גלייך אבגעזאגט זי אנצונעהמען. און דעם אייבערשטענס כונה איז טאקע געווען, אז די גוים זאלען זיך פון דעם אבזאגען, ווייל ער האט געוואוסט אז מען קען זיי ניט טרויען דאס זיי וועלען די תורה אבהיטען. אבער ווען ער איז געקומען צו די אידען, האט ער זיי געצייגט ווי ניצליך און ווי שעהן עס זיינען די געבאט פון דער תורה און וואס פאר א טייערער אוצר עס ליגט אין איהר בעהאלטען, אויך דעם גוטען שכר וואס קומט ארויס א אידען פאר היטען די מצוות. דאס האט דער אייבערשטער געטאהן, ווייל ער האט געוואוסט אז די אידען קען ער טרויען, און אז זיי וועלען ניט אנזעצען.

44
די שטראָף פון פערברעכער

א יונגער מאן, באלד נאך דער חתונה, האָט אָנגעהויבען צו טראַכטען פון טאָהן עפּעס א געשעפט. ער האָט געוואוסט אז זיין קעסט וועט אמאָל אויסגעהן און דאן וועט ער מוזען עסען דעם נדן. האָט ער בעצייטענס גענומען זוכען א רעכ־טען מסחר. ער האָט זיך נאָכגעפרעגט וועגען פערשיעדענע געשעפטען, אָבער קיינער איז איהם ניט געווען צום הארצען, ווייל עס האָט זיך איהם געוואָלט מיט אמאָל רייך ווערען.

אזוי ווי שנעל רייך ווערען אויף אַן עהרליכען אופן איז זעהר שווער, האָט ער געוואָרפען אַן אויג אויף דעם „פּעקעל האנדעל", עס הייסט קאָנטרעבאנד. ער האָט געזעהן ווי איי־נער, א מצליח אין דיזען טריפה'ן האנדעל, איז רייך גע־וואָרען. אָבער ווען דער יונגער מאן האָט פון דעם דערצעהלט זיין שווער, האָט דער שווער, וועלכער איז געווען א קלוגער און אַן ערפאהרענער מענש, צו איהם געזאָגט:

„זיי וויסען, אז דער פּעקעל־האנדעל איז זעהר א מיאוס'ע זאך, ווייל עס איז געגען מענשליכקייט, געגען דער תורה, גע־גען די געזעצען פון לאנד. און דער סוף פון די מענשען וואס האנדלען מיט דעם איז זעהר א ביטערער. סוף כל סוף ווע־רען זיי געכאפּט, מען נעהמט ביי זיי צו אלעם וואס זיי פער־מאָגען און מען זעצט זיי נאך אריין אין תפיסה".

דער יונגער מאן האָט אלץ ניט געוואָלט צוגעבען אז זיין שווער איז גערעכט. ער איז געבליבען ביי דאָס זייניגע. האָט דער שווער איהם כלומרשט נאָכגעגעבען און געזאָגט: „נו, מיין איידים, נעהם א ביסעל געלד און לאָמיר פּאָהרען האנדלען. אפשר וועט אונז אָבגליקען".

זיינען זיי געפאהרען צוזאמען. אין א קרעטשמע וואס איז געשטאנען נאהנט ביים גרעניץ האבען זיי זיך אבגע־שטעלט. דארט האבען זיי געזעהן א חברה קאנטערבאנד־שציקעס שיכור'ן און הוליען אהן א שיעור. „נו", זאגט דער איידים צום שווער: „איהר זעהט ווי זיי לעבען א טאג? עס מוז זיי געהן זעהר גוט!"

„האסט א טעות, מיין קינד", ענטפערט דער שווער. „זיי טרינקען ניט ווייל זיי איז פרעהליך אויפ'ן הארצען, נאר ווייל זיי ווילען זיך פערטומלען די קעפ אום זיי זאלען זיך ניט שרעקען ביים אריבערטראנספארטירען די טריפה סחורה. מיט די משקה פערגיסען זיי די צרות און דעם גרויסען פחד וואס זיי פיהלען".

דעם יונגען מאן געהמט עס אבער אלץ ניט. ער קוקט זיך צו ווי די חברה לייט עסען און טרינקען, און איהם דאכט זיך אלץ אז זיי איז פרעהליך אויפ'ן הארצען.

א טאג שפעטער זאגט דער שווער צום איידים: „יעצט לאמיר צופאהרען צום צאלל־הויז, וואו מען צאהלט איין די צינזען פאר טראנספארטירטע סחורה".

ווען זיי זיינען אהין געקומען האבען זיי געזעהן די זעל־בע חברה לייט, אלע געשמיט אין קייטען. מען האט זיי פער־נומען צוזאמען מיט זייערע וואגענס סחורה. דער יונגער מאן האט זיך דערשראקען און האט גענומען שרייען: „שווער! לאמיר פאהרען אהיים, אהיים, אבער שנעל!" . . .

נמשל

עס זיינען דא אויף דער וועלט אזעלכע נארען וואס פערשטעהען ניט וואס איז אונרעכט, סיידען זיי זעהען דעם גיהנום פאר די אויגען.

45
וואָרום ער האָט געשוויגען

אין א שטעדטעל האָט זיך געמאַכט א געשיכטע, אז א גביר האָט אַנגעזעצט. ווי דער שטייגער איז ביי אַזאַ פאַל, איז א האלבע שטעדטעל אַנגעלאָפען צו דעם גביר'ס הויז. אלמנות און יתומים וואָס האָבען ביי איהם געהאַלטען זייער ביסעל ירושה, יונגע פאָרלײַט וואָס האָבען ביי איהם גע־האַלטען זייער נדן, און אויך בעלי מלאכות און קליינע סוחרים וועלכע האָבען געהאַלטען דעם גביר פאַר א גרויסען בטוח און האָבען איהם געגעבען צו האַלטען זייער ביסעל מזומן. און די אלע מענשען האָבען געמאַכט גוואַלדען און געשרייען, און געליאַרעמט און געפילדערט געגען דעם אַנזעצער. א זיי־טיגער מענש, א פרעמדער, פון אַן אַנדער שטאָדט וואָס האָט זיך צוגעקוקט צו דעם עולם האָט בעמערקט, אז איינער פון זיי שטעהט זיך גאַנץ רוהיג און רעדט זיך גלאַסען. פרעגט דער גאַסט אויף איהם: „ער האָט אויך פערלאָרען געלד?" האָט מען איהם געענטפערט, אז יאָ. „טאָ וואָרום שרייט ער ניט אזוי ווי די אַנדערע?" האָט דער גאַסט געפרעגט. האָט מען איהם געענטפערט: „ער שרייט ניט, ווייל מיט עטליכע יאָהר צוריק האָט ער אויך געמאַכט דעם זעלבען קונץ — ער האָט אליין אַנגעזעצט..."

נ מ ש ל

אַז עהרליכער מענש קען ניט צוזעהן אַן עולה. אַז אונ־עהרליכער וועט אמאָל פערשוויינען אַן עולה וואָס מען טוהט איהם אליין. די אנשי סדום זיינען אלע געווען רויבער און זיינען געווען געוואוינט צו רויבען איינער ביים אַנדערען.

אבער ווען זיי האבען שוין אנגעהויבען צו שרייען און צו מאכען גוואלדען, האט דער אייבערשטער געזאגט: „צעקת סדום ועמורה כי רבה“ — אז די אנשי סדום שרייען שוין, מוזען זיי שוין זיין גוט זינדיג!...

46
מיט יענעם איז ער זיכער

צוויי גבירים, איינער א גרויסער בעל־צדקה, מיט א גוט הארץ, און דער אנדערער א שלעכטער און א קארגער, זיינען געגאנגען צוזאמען אין גאס. איז זיי אנקעגען געקומען אן ארימאן, וואס איז געגאנגען פון וואלד מיט א בינטעל בלומען. ווען די צוויי גבירים האבען דערזעהן די בלומען, האט יעדערער פון זיי געבעטען אז דער ארימאן זאל זיי געבען א בלום. האט דער ארימאן געגעבען צו דעם שלעכטען, דעם קארגען. דעם אנדערען גביר, דעם גוטהערציגען, האט ער ניט געגעבען.

א טאג שפעטער איז דער ארימאן אריין צום גוטען גביר בעטען א נדבה. פרעגט איהם דער בעל־צדקה: „זאג מיר, מיין פריינד, ווארום האסטו מיר ניט געוואלט געבען קיין בלום און יענעם האסטו יא געגעבען?“

„יענעם האב איך געגעבען, ווייל איך האב זיך גערעכענט אז ווען איך וועל טאהן זיין פערלאנג, וועט ער אמאל טאהן מיין פערלאנג און מיר געבען א נדבה; אבער דו, ווייס איך, אז דו ביזט זעהר א גוטער און אז דו ערווארטסט גארניט פאר דיין גוטסקייט, בין איך זיכער אז דו וועסט מיר סאי־ווי געבען א נדבה ווען איך וועל ביי דיר בעטען.“

נמשל

טאמער קומט דער יצר הרע און זאגט דיר, אז די נדבה וואס דו האסט געגעבן דעם ארימאן איז אומזיסט און ארויס־געווארפען, און דאס וואס דער אייבערשטער שיקט דיר צו הצלחה איז בלויז דערפאר ווייל ער איז א זעהר גוטער און ערוואַרט פון דיר גארנישט. דארום זאגט די תורה: „רק בגלל הדבר הזה יברכך —" טאקע פאר דעם וואס דו גיבסט צדקה צום אָרימאַן וועט דיך דער אייבערשטער בענשען.

47
דער אָרימער יחסן

א רייזענדער איז איינמאל געקומען אין א שטאדט, האט ער דארט געזעהן א שעהנעם שטארקען מויער, נאר די שויבען זיינען געווען אויסגעבראכען און פערשטאפט מיט שמאטעס. האט ער זיך ניט געקענט אבוואונדערען און ער האט געפרעגט איינעם פון די פערבייגעהער אין גאס: „זאגט מיר, איך בעט אייך, ווי קומט עס דאס אזא גביר, וואס האט אזא שעהנעם מויער, זאל ניט קענען אריינשטעלען שויבען אין די פענסטער?"

„וואס וואונדערט איהר זיך?" האט דער שטאדטיגער ערקלערט. „דא וואוינט אן ארימער יחסן. ער האט די הויז בעקומען בירושה, אבער ער איז א גרויסער ארימאן און האט ניט פארוואס אריינצושטעלען א שויב. קומט מיט מיר אריין אינעווייניג, וועט איהר זעהן ווי ער געהט אנגעטאהן. ער טראגט אן אטלעסענעם ראק ארומגעבונדען מיט א פראסטער שטריק אנשטאט א גארטעל. ער טראגט זיידענע זאקען, אבער ער האט ניט קיין העמד אויפ'ן לייב."

נמשל

די ארימע יחסנים זיינען מיר, אידען. מיר האבען פון אונזערע עלטערען גע׳ירשנ׳ט די תורה און א שעהנעם נאמען, אבער מיר אליין זיינען זעהר ארים אין מעשים טובים. אלעם וואס מיר האבען פון אונזערע עלטערען איז שעהן און פיין, אבער וואס מיר אליין האבען געשאפען איז ווי א שטריק אויף אן אטלאסענער קאפאטע.

48
אפעלסינען און רעטיכער

ביי א מלך זיינען געווען צוויי גערטנער. איינער איז געווען א באטאניקער, א גרויסער קינסטלער צו פלאנצען פער־שיעדענע שעהנע און זיסע פרוכטען, און דער אנדערער איז געווען א געוועהנליכער פארמער, וועלכער איז געווען געניט אין פלאנצען אלערליי גארטען־געוויקסען און גרינסען. איינ־מאל, ווען דער זומער האט זיך ערשט אנגעפאנגען, זיינען ביידע געקומען צום מלך און יעדער איינער האט מיטגע־בראכט פאר׳ן מלך א מתנה. איינער האט געבראכט א קארב מיט די ערשטע צייטיגע פרוכטען, וועלכע זיינען גע־ווען א גענוס פאר דער אויג זיי צו זעהן, פאר׳ן גאז זיי צו שמעקען און פאר׳ן גומען זיי צו עסען. דער אנדערער האט געבראכט די ערשטע בולבעס, די ערשטע רעטעכלעך, די ערשטע גרינע ציבעלעס, וועלכע מען האט נאך אין מארק ניט געזעהן. דער מלך האט זיך זעהר געפרעהט מיט די מתנות און ער האט ביידען ארויסגעוויזען פריינדשאפט און האט זיי געשענקט מתנות פון גאלד און זילבער.

ווען זיי זיינען ארויס פון מלך׳ס פאלאסט האט דער

באטאניקער זיך געלאזט גיהן אין א וויינשענק. דער פאר־מער איז איהם נאכגעגאנגען און געזאגט: „לאמיר געהן טרינקען צוזאמען און זיך פרעהען מיט דעם וואס דער מלך האט אונז היינט אזוי פיעל כבוד פערטיילט.“

„וואס ביזטו פאר א מחותן מיט מיר?“ האט דער באטאניקער אויסגערופען מיט א בעליידיגטען טאן. „דו ביזט דיין גאנצען לעבען געווען א פויער און דיין טאטע איז אויך געווען א פויער, אבער איך בין א געלערנטער מענש, מיט גרויס בילדונג, וואס קען אזא שעהנע קונסט!“

„אבער,“ האט דער פארמער גע'טענה'ט, „דו האסט דאך געזעהן ווי דער מלך האט זיך מיט מיין מתנה געפרעהט אזוי ווי מיט דיינער און ער האט מיר ארויסגעצייגט דעם זעלבען כבוד ווי צו דיר.“

„ווארט אויס עטליכע וואכען,“ האט דער באטאניקער געענטפערט, „דאן וועסטו זעהן דעם אונטערשיעד צווישען מיין פראפעסיאן און דיינער.“

אין פינף וואכען ארום קומט דער באטאניקער צום פאר־מער און זאגט צו איהם: „איך געה יעצט צום מלך איהם ברייגנען א מתנה פון פרוכטען. קום דו אויך און ברייגג פון די גרינסען פון דיין גארטען.“

„וואס קען איך דעם מלך יעצט ברייגגען?“ האט דער פארמער געזאגט, „גרינע ציבעלעס, רעטעכלעך און אלע מינים גארטען־גרינס געפינט מען יעצט אין מארק פאר שפאט בי־ליג, און יעדער ארימאן קען זיי יעצט קריגען. טא ווי פאסט עס זיך דאס צו ברייגגען א מתנה פאר'ן מלך?“

„יעצט זעהסטו דעם אונטערשיעד צווישען מיין ארבייט און דיינער,“ האט דער באטאניקער געענטפערט. „דיין אר־בייט ווערט געאכטעט בלויז אין א געוויסען סעזאן פון יאהר, אבער מיין ארבייט ווערט אימער געשעצט און אימער גע־האלטען טייער.“

נ מ ש ל

עס איז דאַ גרויסקייט וואָס האַלט אַז נאַר אויף אַ ווײַלע.

49
די ריכטיגע רפואה וועט קומען

איינער איז געווען זעהר קראַנק, און דערצו איז ער געווען אַ נערוועזער מענש. איז ער געקומען צו אַ גרויסען דאָקטאָר, ער זאָל איהם קורירען. דאָס איז געווען אין הערבסט, אין אַ צייט ווען אַזאַ קראַנקהייט ווי דער מענש האָט געהאַט איז שווער צו קורירען. דער דאָקטאָר האָט בעטראַכט ווי דער מענש שרעקט זיך און איז זעהר נערוועז. האָט דער דאָקטאָר געקלערט אַזוי: אויב איך וועל איהם הייסען וואַרטען ביז דעם קומענדען פריהלינג, וועט ער דאָס דערוויייל אָוועקשטאַרבען פאַר אונגעדולד און שרעק. איז פיעלייכט בעסער אַז איך זאָל איהם דערוויייל אַזוי עפּעס טאָהן צו פערלייכטערען זיינע שמערצען.

„הער צו," האָט דער דאָקטאָר געזאָגט צום חולה, „איך וועל דיך געזונד מאַכען, אָבער בתנאי אַז דו זאָלסט נעהמען די מעדיצין וואָס איך וועל דיר געבען און זאָלסט זיך אינגאַנצען איבערגעבען אין מיינע הענד."

דער דאָקטאָר האָט צוזאַמענגעמישט אַ ביסעל וואַסער מיט צוקער און האָט אין דעם אריינגעטאָהן אַ קאַפּעלע פאַרב, אום עס זאָל האָבען דעם אויסזעהן פון אַ מעדיצין. „עפען דיין מויל און שלינג איין די לעפעל מעדיצין מיט איין מאָל!" האָט ער אַ געשריי געטאָהן. דער חולה האָט זיך געמאַכט אַ האַרץ און האָט איינגעשלונגען די מעדיצין מיט איין מאָל, און צוליעב זיין איינבילדונג האָט זיך איהם געדאַכט אַז די

מעדיצין איז זעהר א שארפע און א ביטערע, און אז דער־פאר האט איהם דער דאקטאר געהייסען דאס איינשלינגען אויף אמאל.

אזוי פלעגט דער חולה געהן צום דאקטאר א פאר מאל אין וואך, ביז די איינבילדונג האט געווירקט אויף איהם אזוי, דאס ער האט טאקע אנגעהויבען צו פיהלען בעסער. אזא כח האט די איינבילדונג אויפ'ן מענשען.

דער חולה האט שוין געמיינט אז ער איז געזונד, אבער ווען עס איז געקומען דער פריהלינג האט דער דאקטאר גע־שיקט נאך איהם און האט צו איהם געזאגט: „זאלסט וויסען אז דו ביזט נאך א געפעהרליכער חולה, און ערשט יעצט דארפסטו אנפאנגען צו נעהמען רפואות. ביז יעצט האב איך דיך אלץ גענארט, אבער קיין ריכטיגע מעדיצין האב איך דיר ניט געגעבען."

„אבער איך האב דאך איינגענומען אזעלכע ביטערע און שארפע מעדיצין!" האט דער חולה גע'טענה'ט.

„דאס איז אלץ געווען בלויז אן איינבילדונג," האט דער דאקטאר ערקלערט. „ערשט יעצט וועסטו דערפיהלען דעם אמת'ן טעם פון מיינע רפואות, און דו וועסט זעהן דעם אונטערשיעד צווישען יענער מעדיצין און די וואס איך וועל דיר געבען."

נ מ ש ל

מיר, אידען, אז מיר זיינען אויסגעלייזט געווארען פון מצרים, האבען מיר געמיינט אז דאס איז שוין אונזער אייבי־גע גאולה, אז די יסורים וואס מיר האבען געליטען אין מדבר זיינען די ריכטיגע מעדיצין, און אז ווען מיר זיינען שוין געקומען אין ארץ ישראל זיינען מיר שוין אינגאנצען געהיילט געווארען. אבער נאכדעם אז מיר זיינען פערטריבען געווארען פון אונזער לאנד און מיר ליידען יעצט גלות, פיהלען מיר אז יענע מעדיצין איז געווען צוקער מיט וואסער אין פער־

גליַיך צו דעם וואָס מיר לײַדן יעצט. אָבער מיר מעגן זיך טרייסטן, אַז מיר קריגן יעצט די ריכטיגע מעדיצין און מיר וועלן יעצט האָבן אַ ווירקליכע היילונג, אַ ריכ־טיגע גאולה אויף אימער.

50
דער רבי האָט געטראָפֿן

אַמאָל זיינען געווען צוויי גוטע פריינד, וואָס האָבן גע־לעבט אין שכנות, און ביידע האָבן ניט געהאַט קיין קינדער. האָבן זיי זיך אָוועקגעלאָזט איבער דער וועלט זוכן, אפשר וועלן זיי געפינען אַ גרויסן צדיק, וואָס זאָל זיי קענען בענשן מיט קינדער. זיי זיינען אָנגעקומען אין אַ שטאָדט, וואו עס האָט זיך געפונען אַ גרויסער חכם און צדיק. זיינען זיי צו איהם אַריין און געזאָגט זייער פערלאַנג. האָט זיי דער צדיק געבענשט, אַז נאָך אין דעם יאָהר זאָל יעדער איינער פון זיי האָבן אַ בן זכר, און דער צדיק האָט געזאָגט ווי מען זאָל די קינדער רופן. אויך האָט ער אָנגעזאָגט די צוויי פריינד, אַז ווען זייערע קינדער וועלן זיין אַרום דריי יאָהר אַלט, זאָל מען זיי ברייננגען צו איהם און ער וועט זיי בענשן.

די קינדער זיינען געבוירען געוואָרען צום יאָהר, אַזוי ווי דער צדיק האָט געזאָגט. און ווען זיי זיינען געוואָרען דריי יאָהר אַלט, האָבן די עלטערן זיי געבראַכט צום צדיק. דער צדיק האָט די צוויי אינגלעך אָנגעקוקט און האָט געזאָגט: „אָט דער, משה׳לע, וועט זיין אַ אינגעל אַ וואויל־לערנער. אָבער אָט דער, שלמה׳לע, וועט זיין אַ צולאָזענער און וועט ניט וועלן לערנען.“

משה׳לעס טאַטע איז אָוועקגעפאָהרען זעהר גליקליך,

אבער שלמה׳לעס טאטע איז אוועקגעפאהרען מיט א צובראָ־כענעם געמיטה.

די אינגלער זיינען געוואקסען. אז זיי זיינען עלטער געווארען האט מען פאר זיי גענומען מלמדים און מען האט זיי געלערנט. אבער דאן האט זיך ארויסגעוויזען אז דער צדיק האט ניט געטראפען. עס איז געווען פונקט פערקעהרט ווי ער האט געזאגט. משה׳לע האט גארניט אנגעהויבען צו וועלען לערנען. ער פלעגט ענטלויפען פון חדר. און שלמה׳לע, גראדע פערקעהרט, פלעגט לויפען אין חדר און האט געלערנט מיט חשק. ווען משה׳לעס פאטער האט געזעהן אז זיין זוהן וואקסט אויס א ווילדער אינגעל, וואס וועט ניט קענען א שייטעל עברי, האט ער גענומען פרעגען עצות ביי פריינד וואס צו טאהן. האבען איהם די פריינד געראטהען, אז ער זאל פאהרען צום צדיק און איהם פרעגען. דען עס קען דאך ניט זיין אז דער צדיק זאל מאכען אזא טעות.

דער אונגליקליכער פאטער איז געקומען מיט משה׳לען צום צדיק. און ווי דער צדיק האט איהם דערזעהן האט ער אויסגערופען:

„דאס זייט איהר דאך דער פאטער פון דעם טייערען אינגעל, דעם וואויל־לערנער, דער וואס וואקסט צו זיין א רב.“

„יא, רבי,“ האט דער פאטער גענטפערט מיט א צו־בראכענער שטימע, „דאס בין איך דער אונגליקליכער טאטע פון דעם אינגעל, דער חם מיט דעם פוסטען קאפ, וואס קען ניט און וויל ניט לערנען.“

דער צדיק האט זיך געוואונדערט און האט געזאגט:

„איך פערשטעה אייך ניט. דאס וואס איהר זאגט וועגען אייער אינגעל האב איך דאך נביאות געזאגט אויף אייער שכנ׳ס קינד. אייער אינגעל דארף זיין א גנראטענער. ער דארף וועלען און קענען לערנען.“

דער פאטער האט זיך צוּוויינט און האט גענומען ערקלערען:

„רבי'ניו! אט דא איז דער אינגעל, געהמט און פאר־קערט איהם, אויב ער קען אפילו אלף־בית. יעדען טאג קומט דער בעהעלפער נעהמען מיין אינגעל און מיין שכן'ס אינגעל אין חדר. דער בעהעלפער ברייננגט עפעל, ניסלער און צוקערקעס. מיין שכן'ס אינגעל נעהמט צו די גוטע זאכען און לויפט גלייך אין חדר. אבער מיין אינגעל וויל אפילו די גוטע זאכען ניט אנקוקען און וויל אין חדר ניט געהן."

„נו, האב איך דאך געטראפען!" האט דער צדיק אויס־גערופען.

„אבער, רבי'ניו, איך פערשטעה ניט ווי אזוי איהר האט געטראפען," האט משה'לעס פאטער געזאגט. „איך בעט אייך, ערקלערט עס מיר."

„די מעשה איז אזוי," האט דער צדיק ערקלערט. „אלע אינגלער אין דיזען עלטער ווילען ניט לערנען, נאר אייער שכן'ס אינגעל איז א גרויסער נאשער, א בעל־תאוה. געהט ער אין חדר בלויז פון די עפעל וועגען און די ניסלער וועגען. אבער אז ער וועט גרעסער ווערען, וועט ער קריגען אנדערע, גרעסערע תאוות, און פון חדר וועט ער לויפען אזוי ווי פון פייער. זעהט איהר, אייער אינגעל איז געבוירען געווארען גאר אהן תאוות, און דערפאר אז ער וועט עלטער ווערען און קריגען א ביסעל פערשטאנד, וועט ער פערשטעהן ווי גוט עס איז צו געהן אין חדר צו לערנען, און איין מאל אז ער וועט שוין אנהויבען צו לערנען, וועט איהם קיין זאך אין דער וועלט ניט אוועקנעהמען פון לערנען."

נ מ ש ל

פאר'ן חורבן האבען אידען גיזהאט חשק צו געהן אין ארץ ישראל צוליעב די גוטע זאכען וואס דאס גערעטענע לאנד האט פערמאגט. אבער שפעטער, אז זיי האבען גע־נומען דיענען עבודה זרה און האבען בעקומען אנדערע תאוות, האבען זיי זיך ניט געקענט האלטען אויף זייער לאנד. דער־

פאר שפעטער, אז משיח וועט קומען, וועלען אידען האבען חשק צו געהן אין ארץ ישראל צוליעב איהרע גייסטיגע מעלות, און דאן וועלען זיי שוין דארט בלייבען אויף אימער, און קיין מאכט אין דער וועלט וועט זיי ניט קענן אוועקנעהמען פון דארט.

51
דער שווער און דער איידים

א סוחר איז געפאהרען קיין לייפציג איינקויפען סחורה. זאגט צו איהם זיין איידים, וועלכער איז ביי איהם געזעסען אויף קעסט: „נעהמט מיך מיט, שווער. אמאל וועל איך דאך אראב פון קעסט און וועל זיך מוזען נעהמען צו מסחר. טא לאמיך מיט אייך פאהרען און זיך לערנען.“

דער שווער האט איהם מיטגענומען. דער שווער האט געהאט אין זינען מסחר, א תכלית פאר זיין איידים, אבער דער איידים האט געהאט אנדערע זאכען אין זינען. ערשטענס, האט ער שטארק הנאה געהאט פון דער רייזע, ווייל ער איז פריהער קיינמאל אין זיין לעבען ניט ארויס פון שטעדטעל ווייטער פון א תחום שבת. און דא עפענט זיך פאר איהם א ברייטע וועלט . . . ווידער האט ער געוואוסט, אז ער וועט קומען אין לייפציג, זיינען דארט דא טעאטערע און שפיעל־הייזער און ער וועט קענען א לעב טאהן.

די גאנצע רייזע איז דער שווער געווען אונגעדולדיג און צוטראגען. ער האט ווייניג געשלאפען און ווייניג געגעסען. ער פלעגט אליין קארמענען זיינע פערד, אליין זיי אויס־שפאנען, און האט יעדע ווייל'ע אריינגעקוקט אין לוח, אויב עס וועט ניט רעגענען אדער שנייען און דער וועג וועט ווערען

שלעכט. אבער דער איידים האט זיך גארניט געזארגט. ער האט שטארק הנאה געהאט פון דער רייזע. אין יעדער אכסניא האט ער אבגעגעסען א געשמאקען מאהלצייט און געשפיעלט קארטען מיט אנדערע געסט. און ווען זיי זיינען אנגעקומען אין לייפציג, האט דער שווער ניט געגעסען, ניט געטרונקען און איז כסדר ארומגעלאפען פון איין סוחר צום אנדערען איינצוקויפען סחורה, און וואס נעהנטער ער איז געווען צו דעם טאג וואס ער האט געדארפט פאהרען צוריק אהיים, האט ער זיך אלץ מעהר געפרעהט. אבער דער איידים איז פונקט פערקעהרט: וואס נעהנטער צו דער רייזע אהיים, איז ער אלץ געווארען אומעטיגער און אומעטיגער.

נ מ ש ל

דער צדיק און דער רשע קומען אויף דער וועלט גלייך. דער צדיק ווייס אז די וועלט איז א מין לייפציג, וואו ער דארף זיך איינקויפען „סחורה", עס הייסט תורה און מעשים טובים. דארום ווען זיין נשמה דארף געהן צוריק פון וואנען זי איז געקומען, פרעהט זיך דער צדיק וואס ער האט שוין אבגע'פטר'ט זיינע געשעפטען און ער געהט צוריק אהיים. אבער דער רשע, וואס קומט אויף דער וועלט אזוי ווי יענער איידים, נאר צו הוליען און צו לעבען א טאג, און ניט צו־ליעב א תכלית, איהם איז זעהר ביטער ווען ער דארף אוועק־געהן פון דער וועלט . . .

52
די צוויי פּאַרלעך

איינער האָט געהאַט צוויי טעכטער. די עלטערע איז געווען זעהר מיאוס, עס איז געווען אַ שרעק אַ קוק צו טאָהן אויף איהר פּנים. די אַנדערע איז שוין גראָדע געווען ניט־מיאוס, אָבער זי האָט געהאַט אַ מיאוס'ן מויל, פלעגט שרייען און קריגען זיך, און שילטען יעדען איינעם. עס פערשטעהט זיך, אַז דער פאָטער האָט קיין האָפנונג ניט געהאַט אויס־צוברייננגען אַזאַ שלעכטע סחורה, און ער האָט געמיינט אַז ער וועט זיך מוזען האַלטען מיט זיינע צוויי טעכטער ביז זיי וועלען גרוי ווערען.

איינמאָל קומט אַראָב אַ שדכן, וואָס האָט געהאַט אַ נאָמען אין דעם געגענד אַרום, און דערצעהלט, אַז ער האָט פאַר די צוויי מיידלעך זעהר גלייכע שדוכים. פאַר דער מיאוס'ער האָט ער אַ חתן וואָס איז שטאָק בלינד. און פאַר דער ארורה האָט ער איינעם וואָס איז טויב ווי די וואַנד. זי מעג שרייען, זי מעג שילטען און ער וועט אַ וואָרט ניט הערען.

דעם פאָטער פון די מיידלעך איז דאָס זעהר געפעלען געוואָרען און ער האָט זיך אָנגעכאַפּט אַן די שדוכים מיט ביידע הענד. ער האָט געגעבען די ביידע חתנים אַ שעהנעם נדן און האָט געמאַכט אַ לייטישע התונה.

עס זיינען אַריבער עטליכע יאָהר. די ביידע פּאַרלעך האָבען געהאַט מזל וברכה. עס איז זיי אַוועק גאַנץ גוט. זיי זיינען געוואָרען זעהר רייך. און קינדערלעך האָבען זיי אויך געהאַט, מיט איין וואָרט: עס איז זיי געווען וואויל.

ויהי היום, און עס פאָהרט דורך זייער שטאָדט אַ גרוי־

סער דאָקטאָר. און ווי דער שטייגער איז ווען עס קומט אַ גרויסער דאָקטאָר, לאָזט זיך די גאַנצע שטאָדט צו איהם לויפען, יעדער איינער מיט זיין פעהלער, מיט זיין קרענק. און די פּאָר בעל־הבית׳לעך, דער בלינדער מיט׳ן טויבען, זיי־נען אויך געקומען. דער דאָקטאָר האָט זיי בעטראַכט און האָט געזאָגט אַז ער קען זיי ביידען אויסהיילען.

דער דאָקטאָר האָט זיך מיט די יונגע לייט בעדונגען פאַר זיין ארבייט, און איז אַ פּאָר חדשים ארום, נאָכדעם ווי ער האָט אויף זיי געמאַכט לייכטע אָפּעראַציעס, זיינען זיי ביידע געהיילט געוואָרען. דער בלינדער האָט אָנגעהויבען צו זעהן און דער טויבער צו הערען.

ווי נאָר דער בלינדער האָט דערזעהן זיין ווייב׳ס פּנים און דער טויבער האָט געהערט זיין ווייב׳ס קללות, האָבען זיך אָנגעהויבען גרויסע קריעג. יעדער איינער האָט חרטה בעקומען אויפ׳ן שידוך. דער וויל פּטור ווערען פון זיין פער־זעהעניש און דער וויל פּטור ווערען פון זיין ארורה.

ווען דער דאָקטאָר איז געקומען אויפמאָהנען וואָס איהם האָט געקומט, האָבען די צוויי יונגע לייט איהם ניט געוואָלט בעצאָהלען. זיי האָבען גע׳טענה׳ט, אַז אנשטאָט צו טאָהן גוטעס, האָט דער דאָקטאָר זיי פיעל ערגער געמאַכט, דען ווען דער בלינדער האָט ניט געזעהן און דער טויבער האָט ניט געהערט, זיינען זיי געווען צופריעדען און געלעבט גליק־ליך. אבער יעצט, אַז ער האָט זיי געמאַכט צו זעהן און צו הערען, איז זייער לעבען קיין לעבען ניט.

עס איז געבליבען אַז זיי זאָלען געהן צום רב און האָבען אַ דין תורה. דער רב האָט אויסגעהערט אַלעמעס טענות, און נאָכדעם האָט ער געזאָגט צום דאָקטאָר:

„איהר האָט די מענשען געטאָהן אַ רעה, וואָס איז פיעל גרעסער ווי די טובה. דעריבער, אויב איהר קענט דעם מאַכען צוריק בלינד און דעם אַנדערען מאַכען ווידער טויב, דאַרפט איהר עס טאָהן.“

„דאס איז מיר נאך לייכטער ווי היילען," האט דער דאקטאר געענטפערט.

ווי די צוויי יונגע לייט האבען געהערט אז דער דאקטאר וויל זיי מאכען צוריק פאר קאליקעס, האבען זיי געזאגט אז זיי ווילען ניט.

„אויב אזוי," האט דער רב געזאגט, „מוזט איהר דעם דאקטאר בעצאהלען."

און זיי האבען בעצאהלט.

נ מ ש ל

די מעשה — איז א משל אויף דעם מאמר „בעל כרחך אתה נוצר". אין פרקי אבות ווערט געזאגט: „איבערגוואלד ווערסטו בעשאפען, איבערגוואלד ווערסטו געבוירען, איבערגוואלד לעבסטו . . ." פרעגט מען א קשיא, ווייבאלד אז א מענש ווערט געבוירען געגען זיין ווילען און לעבט געגען זיין ווילען, טא פארוואס קומט איהם א שטראף ווען ער בעגעהט — א זינד? איז דער תירוץ אויף דעם: אז „בעל כרחך אתה מת," ווייבאלד אז שטארבען ווילסטו דאך אויך ניט, דארפסטו פיהרען א ריכטיגען לעבען, און אויב ניט, קומט דיר טאקע א שטראף.

53

ד ע ר ש י כ ו ר

א שיכור — איז געזעסען איז א שענק און האט געטרונקען. פלוצלונג האט ער אנגעהויבען צו שרייען אז די הויז שאקעלט זיך און האלט אין איינפאלען. האבען די אנדערע מענשען געלאכט פון איהם און געזאגט: „משוגענער! ווי קען אזא הויז, א שטארקער מויער, זיך שאקלען?" אבער דער שיכור

האט זיך געהאלטען ביי דאס זייניגע און געשריען: „גיט א קוק, גוט! זעהט איהר דען ניט ווי די הויז דרעהט זיך, פריהער אין איין זייט און נאכדעם אין אן אנדער זייט?"

האט זיך אויפגעהויבען פון זיין שטוהל איינער פון די ניכטערע מענשען און האט זיך פריהער געשטעלט אין איין זייט פון דער הויז און נאכדעם אין דער אנדער זייט, און האט געזאגט: „זעה דו, נאר איינער! אט געה איך גלייך, ווי אימער, און ווען די הויז וואלט זיך געשאקעלט און געדרעהט, ווי וואלט איך געקענט געהן גלייך? ניט די הויז דרעהט זיך, נאר דיין קאפ דרעהט זיך דיר, דו שיכור איינער!"

נ מ ש ל

דאס איז א משל געגען די וואס זוכען פעהלערען אין דער תורה, און אין דער אמת'ן זיינען די פעהלערען ביי זיי אין קאפ.

54

א חכם און א מבין

איינער האט פערלארען זיין גאנצען פערמעגען, האט ער פערלאזען זיין שטאדט און איז אוועק אין מרחקים זוכען זיין גליק. ווייט איבער'ן ים האט ער געפונען א לאנד, וואס די מענשען דארט זיינען געווען ווילד און אונוויסענד, און זיי האבען קיין שכל ניט געהאט צו אקערען די ערד און צו פלאנצען גערטנער. די איינוואוינער האבען ניט געהאט קיין אייגענעם ברויט אדער פרוכטען. דער נייער מענש האט געזעהן אז דערפאר איז דאס לאנד זעהר רייך אין גאלד און אין טייערע שטיינער און בריליאנטען. נאר די איינוואוינער זיינען קיין מבינים ניט און פערשטעהען ניט דעם ווערטה

פון די זאכען. פון צייט צו צייט פלעגען קומען רייזענדע, וואס פלעגען ברייננגען אין לאנד תבואות און פרוכטען און דאס אויסבייטען אויף גאלד און בריליאנטען, און דורכדעם האבען די איינוואוינער געהאט אויף צו לעבען.

וואס האט דער נייער מענש געטאהן? ער האט זיך בעזעצט אין דעם לאנד, זיך גענומען א גרויסע פעלד און האט זי פערזייהט מיט תבואה און פערפלאנצט אויף דעם פערשיע־דענע פרוכט־בוימער. און די תבואה מיט די פרוכטען פלעגט ער אויסבייטען מיט די איינוואוינער אויף גאלד און טייערע שטיינער. ער האט אנגעזאמעלט א גרויסען פערמעגען.

אזוי זיינען אוועק יאהרען. ווען ער איז שוין געווארען אלט און האט געהאלטען ביים שטארבען, האט ער צונויפ־גערופען זיינע קינדער און האט צו זיי געזאגט: „ביי מיר, אין מיין אלטער היים, איז פערבליבען א זוהן פון מיין ער־שטער פרוי, וועלכע איז שוין לאנג געשטארבען. שוין לאנג אז איך האב ניט געזעהן מיין זוהן, אבער איך געדענק, אז ווען ער איז נאך געווען א קינד, איז ער געווען זעהר קלוג. וויל איך אז איהר זאלט זיך טיילען מיט איהם מיין פער־מעגען, וואס בלייבט נאך מיר. גלייך ווי איך וועל אוועקגעהן פון דער וועלט, בעט איך, אז איהר זאלט אראבברייננגען מיין זוהן צו אייך און איהר זאלט איהם געבען די ברירה, אז ער זאל זיך אויסקלייבען וואס איהם געפעלט: תבואה, פרוכטען, אדער גאלד און בריליאנטען. איך ווייס אז ער איז קלוג און ערענטליך, און ער וועט זיך מיט אייך טיילען על פי יושר.“

די קינדער האבען געטאהן אזוי ווי זייער פאטער האט זיי אנגעזאגט. גלייך נאך שבעה האבען זיי געשיקט נאך זייער ברודער, איהם געצייגט דעם גרויסען פערמעגען, וואס זייער פאטער האט זיי איבערגעלאזט, און איהם געזאגט אז ער קען זיך אויסקלייבען וואס ער וויל און וואס איהם געפעלט אמבעסטען. דער ברודער האט א קוק געטאהן אויף די אנ־געלאדענע שפייכלערס מיט תבואה און פרוכטען, נאכדעם האט

ער בעטראַכט די אוצרות גאָלד און בריליאַנטען נעזאָגט צו זיינע ברידער: „איך וועל נעהמען די גאָלד מיט די בריליאַנטען, די תבואה מיט די פּירות לאָז איך איבער צו אייך.“ ווען די ברידער האָבען דאָס געהערט, האָבען זיי זיך שטאַרק געפרעהט. וואָרום וואָס פאַר אַ ווערטה האָט ביי זיי גאָלד און בריליאַנטען? זיי קענען דען דאָס עסען? האָבען זיי צווישען זיך געלאַכט פון זייער עלטסטען ברודער, אויף וועמען זייער פאַטער האָט געזאָגט אַז ער איז אַ גרויסער חכם. דען וואו איז זיין חכמה, אַז ער האָט אויסגעקליבען זאַכען וואָס מען קען ניט לייגען אין מאַגען אריין?

אין אַ צייט אַרום איז געקומען אין לאַנד אַ קלוגער מלך און האָט זיי געלערנט ווי מען בעגעהט זיך מיט אַן אַקער־אייזען און ווי מען בעאַרבייט די ערד און ווי מען פלאַנצט פרוכט־בוימער. דאָס גאַנצע פאָלק האָט זיך גענומען צו דער אַרבייט, און באַלד איז אין לאַנד געווען גענוג תבואה און פרוכטען פאַר אַלעמען. דיזע זאַכען זיינען געוואָרען ביליג, אַבער גאָלד און בריליאַנטען זיינען געוואָרען טייער, ווייל די מענשען האָבען זיך אויסגעלערנט די זאַכען אוועקצופיהרען אין אַנדערע לענדער, זיי פערקויפען און אָבנעהמען גוטע געלד. ערשט דאַן האָבען די ברידער זיך אַרומגעזעהן, אַז זייער עלטסטער ברודער האָט געוואוסט וואָס צו נעהמען, און אַז ער איז טאַקע געווען אַ גרויסער חכם.

נ מ ש ל

דאָס לאַנד איז ארץ ישראל, וועלכע האָט צוויי סאָרטען מעלות. ערשטענס, איז דאָס אַ לאַנד וואָס פליסט מילך און האָניג. זי איז געבענשט מיט גשמיות. און צווייטענס, איז דאָס אַ לאַנד מיט גרויסע גייסטיגע מעלות, ווייל מציון תצא תורה, פון ציון זיינען אַרויסגעקומען די גרויסע אידישע לעהרער, די נביאים און אַלעס וואָס איז אַ ציערונג פאַר'ן אידישען פאָלק. נאָר ניט אַלע האָבען פערשטאַנען אַז די

גרעסטע מעלות פון ארץ ישראל זיינען די גייסטיגע מעלות, וועלכע זיינען ווי גאלד און בריליאנטען, וועלכע מען קען ניט ליגען אין מאגען, און ביי זיי איז געווען דער עיקר די מילך און האניג.

55

וואו איז דער אויבען־אָן?

איינער האט געהאט א שמחה. האט ער געמאכט א גרויסען מאהלצייט און האט פעררופען א סך מענשען פון שטאדט. צווישען די איינגעלאדענע איז געווען איינער א שעהנער איד, א למדן, א חכם און פון גרויסען יחוס, אבער ער איז געווען אן עניו און האט פיינד געהאט כבוד. און אז ער איז אריין אין הויז פון בעל־שמחה, האט ער זיך ניט געוואלט זעצען אויבען־אן, נאר ער האט זיך אוועקגעזעצט ביי די לעצטע טישען, ניט ווייט פון טיהר. ווען דער בעל־הבית האט דערזעהן וואו דער פיינער מענש האט זיך אוועקגעזעצט, האט ער גענומען די שעהנסטע און די אנגעזעהענסטע בעלי־בתים פון שטאדט און האט זיי צוזעצט ארום יענעם עניו, זאגענדיג: „אט דא איז דער אויבען־אן."

נ מ ש ל

ניט דער פלאץ גיט כבוד צום מענשען, נאר דער מענש גיט כבוד צום פלאץ.

56
אָבגעטהאָן דעם טאַטען

איינער, א גביר, האָט געוואָרפען אן אויג אויף א ישיבה־בחור, ווענען ער האָט געוואָלט האָבען פאַר א חתן פאַר זיין טאָכטער. דעם בחור'ס פאָטער האָט געוואוינט זעהר ווייט, האָט דער מיידעל'ס פאָטער געשיקט נאָך איהם א וואַגען, ער זאָל קומען אין זיין שטאָדט און זיך זעהן מיט איהם וועגען דעם שידוך. דעם בחור'ס פאָטער האָט ניט געוואָלט הערען און זעהן און האָט אָבגעשיקט דעם וואָגען א ליידיגען. דער מיידעל'ס פאָטער האָט דאָן געשיקט א שרכן צום בחור'ס פאָטער און האָט איהם אנגעבאָטען א גרויסע סומע געלד. ער האָט געמיינט איהם אונטערצוקויפען. אָבער יענער האָט אַלץ ניט געוואָלט. זעהענדיג אַז יענער איז אַזוי שטאַרק איינגע'עקשנ'ט, האָט ער דעם פאָטער געלאָזט צורוה און האָט אָנגעהויבען צו ריידען צום בחור אַליין, און האָט מיט איהם גע'ענדיגט דעם שידוך אָהן דעם טאַטען.

ווען דעם חתן'ס טאַטע האָט דערהערט אַז דער שידוך איז אָבגעמאַכט געוואָרען אָהן איהם, איז ער געקומען און האָט אויך מסכים געווען צום שידוך. נאָך די תנאים זאָגט דעם חתנ'ס פאָטער צו דער כלה'ס פאָטער: „יעצט גיב מיר דאָס געלד, וואָס דו האָסט מיר צוגעזאָגט, אויב איך וועל איינגעהן אויף דעם שידוך."

„אמת," האָט דער מחותן געענטפערט, „איך האָב דיר טאַקע צוגעזאָגט אַזוי פיעל געלד, אָבער מיין כונה איז דאָך געווען אַז דו זאָלסט מרוצה ווערען אויף דעם שידוך. אָבער יעצט, אַז דער שידוך איז אויסגעפיהרט געוואָרען אָהן דיר,

קומט דיר שוין גארנישט. דייז זוהן וועל איך געבען דעם פערשפראכענעם נדן, אבער דיר ניט א קאפיקע!"

נמשל

דער אייבערשטער האט געוואלט טאהן א שידוך מיט די אידען. עס פערשטעהט זיך, אז דער שידוך איז מיט דער נשמה און ניט מיט'ן גוף. אבער דער גוף איז דאך א טאטע, און מען דארף האבען זיין צושטימונג, ווייל אהן דעם גוף קען דאך די נשמה אליין קיין מצוות ניט טאהן. ווען דער גוף איז ריין און איז מסכים אויף אלעס וואס די נשמה וויל טאהן, קריגט ער א לוין פאר זיין צושטימונג. עס הייסט, דער גוף האט עולם הזה. אבער אויב דער גוף שטעלט זיך געגען דעם ווילען פון דער נשמה און די נשמה מוז שטארק קעמפפען געגען דעם ווילען פון דעם גוף, דאן קריגט די נשמה איהר גן־עדן, אבער דער גוף קריגט גארנישט.

57

האט פערדיענט זיין שטראף

א רייכער מאן האט איינמאל פערלוירען זיין געלד, און לא די וואס ער האט פערלארען זיין אייגענעם קאפיטאל, איז ער נאך געבליבען א גרויסער בעל־חוב צו א סך מענשען, וואס האבען איהם אנפערטרויט מיט זייער געלד. אבער די קרעדיטארען האבען איהם ניט געקלאגט, ווייל זיי האבען געוואוסט אז ניט מיט זיין ווילען האט ער אנגעזעצט, נאר ער האט טאקע ניט געהאט מיט וואס צו צאהלען.

איינער א סוחר האט דעם יורד צוגענומען צו זיך אויף א שטעלע און האט איהם ארויסגעשיקט איבער דער פראווינץ מיט פערשידענע סחורות. דער משולח פלעגט די סחורה פער־

קויפֿען אויף באָרג, צו צאָהלען אין אַ געוויסען טערמין. איינ־מאָל, אַז דער משולח איז געקומען אין אַ שטעדטעל איינמאָ־נען געלד פֿאַר סחורה, און די סוחרים האָבען ניט געקענט צאָהלען, האָט ער זיי געלאָדען אין געריכט און זיי געלאָזט איינזעצען אין תּפֿיסה.

האָט זיך געמאַכט אַז איינער פֿון די סוחרים, וועמען דער משולח האָט אַריינגעזעצט אין תּפֿיסה, איז געווען אַ קרוב פֿון דעם גרויסען סוחר, פֿאַר וועמען דער משולח פֿלעגט אַרומרייזען, און ער האָט צום סוחר געשריבען אַ בריעף און איהם דערצעהלט ווי שלעכט זיין משולח האָט געהאַנדעלט געגען איהם און די אַנדערע סוחרים פֿון שטעדטעל. ווען דער משולח איז צוריקגעקומען אַהיים, האָבען איהם זיינע בעלי־חובות, וועמען ער אַליין איז געווען שולדיג געלד, געפּאַקט און געשלעפּט אין געריכט, שרייענדיג: „דו, אַנזעצער! בעצאָהל אונז וואָס דו ביזט אונז שולדיג!" און דערביי האָבען זיי איהם געצופּט און געריסען פֿון אַלע זייטען. ער האָט געמיינט אַז זיי ווילען איהם צורייסען אויף שטיקער. „וואָס ווילט איהר פֿון מיר האָבען?" האָט ער זיך שטאַרק געוואונדערט. „איהר ווייסט דען ניט אַז איך בין אַזוי אָרי־מאַן און אַז איך האָב ניט מיט וואָס צו צאָהלען?" האָבען זיי איהם געענטפֿערט: „רשע איינער! וואָרום האָסטו גע־מאַהנט געלד ביי אַנדערע, וואָס דו ווייסט אַז זיי קענען אויך ניט צאָהלען?"

נ מ ש ל

אויף די רשעים, וואָס זעצען אַז זייערע פּפֿליכטען צו איהם, האָט דער אייבערשטער רחמנות און ער שטראָפֿט זיי ניט.

58
צוויי משולחים

א רייכער סוחר האט געהאט צוויי משולחים, וואס פלעגן זיצן אין לייפציג און איינקויפן סחורה פאר זיין געשעפט. איינער פון די משולחים איז געווען א גרויסער מביז, א זעהר פעהיגער געשעפטסמאן, וואס האט גוט גע־וואוסט די קוואליטעט און דעם ווערטה פון יעדער סחורה. און דער אנדערער איז געווען א פשוט'ער קאמיסיאנער, וואס האט געקויפט די סחורה לויט די רשימה וואס דער סוחר פלעגט איהם שיקן. וואס דער סוחר פלעגט איהם שרייבן אז ער זאל קויפן, פלעגט ער קויפן.

אמאל, אויף יום־טוב, זיינען די ביידע משולחים גע־קומען אהיים, און ווי דער שטייגער איז, זיינען זיי געקומען גוט יום־טוב ביטן זייער בעל־הבית. דער בעל־הבית האט דעם ערשטן משולח, דעם גרויסן מביז, אויפגענומען מיט גרויס כבוד און האט איהם געבעטן עסן און טרינקען. אבער דעם אנדערן האט ער אויפגענומען גאנץ קאלט. דאס האט דעם אנדערן א ביסעל פערדראסן, און ביי א געלע־גענהייט האט ער דעם סוחר געפרעגט: „פארוואס קומט מיר אזא קאלטן קבלת פנים? האב איך דען ניט געטאהן מיין ארבייט אזוי גוט ווי יענער? האט איך דען עפעס גע־ענדערט פון דעם וואס איהר פלעגט מיר שרייבן? פלעג איך דען ניט שיקן די סחורה וואס איהר פלעגט פארערן און קיינמאל ניט געענדערט פון אייער בעפעהל אויף א האר?"

האט דער סוחר געענטפערט: „אמת, דו האסט געטאהן אלעס ריכטיג, אבער אויף דיר איז מיר גאר קיין חידוש ניט.

אז דו האסט מיך נעפּאַלגט. אליין ביזטו אַ גאַנץ קנאַפּער כוחר. דו האסט זיך געמוזט ריכטען לויט מיינע בריעף. אבער יענער, וואס איז נאך מעהר נעניט פון מיר און וואס איז אַ בעסערער געשעפטסמאַן פון מיר, ווען ער האט גע־פאלגט אלעם וואס איך האב איהם געשריבען און האט ניט געהאנדעלט לויט זיין אייגענעם שכל, — דאס איז שוין ביי מיר אַ גרויסער וואונדער, און דערפאר האב איך איהם אב־געגעבען אזוי פיעל כבוד."

נ מ ש ל

דאס איז אַ משל אויף דעם פסוק „אדם ובהמה תושיע ד'." די חכמים דרש'ענען אז דאס מיינט די מענשען וואס בעזיצען.אַ זעהר טיעפען פערשטאנד, אבער זיי מאכען זיך פאר בהמות, פאר פראסטע מענשען, עס הייסט זיי טוהען אלעם וואס עס שטעהט געשריבען, כאטש לויט זייער אייגע־נעם פערשטאנד וואלט מען ניט נעדארפט טאהן אזוי.

59

אַ נס איז איהם געשעהן

איינער, וועלכער איז געוועזן זעהר ארים און האט ניט געהאט פון וואס צו לעבען, האט זיך אוועקגעלאזט אין אַ ווייט לאנד זוכען גליק. ער האט דארט שווער געארבייט, געשלעפט שווערע פעק, זיך געדרעהט אויף אלע זייטען, און זיך אזוי אבגעמאטערט שעהנע עטליכע יאהר. צום סוף, אז ער האט איינמאל געזעהן אז ער קען ניט האפען אויף בע־כערס, האט ער בעשלאסען צו פאהרען צוריק אהיים.

אבער גראדע אַ פּאָר טעג צייט איידער ער איז אוועק האט ער געפונען אַ בייטעל מיט גאלדענע דוקאטען. מיט

דעם געלד האט ער זיך פיין אויסגעקליידט, און אנשטאט צו קומען אהיים אבגעריסען און מיט צולעבערטע שיך, איז ער געקומען געקליידעט ווי א מאגנאט און נאך מיט א גרויסען פערמעגענס דערצו.

ווען די מענשען פון זיין שטאדט האבען געזעהן זיינע שעהנע קליידער און זיך דערוואוסט אז ער האט געבראכט א סך געלד, האבען זיי אלע געוואלט זיך לאזען אין יענער לאנד, אום צו ווערען רייך. האט זיי דער צוריקגעקומענער געזאגט: „לויפט ניט! כאפט ניט! איילט זיך ניט! ניט יעדען פורים געשעהט א נס און ניט יעדען טאג געפינט מען א בייטעל מיט גאלדענע דוקאטען. די צרות וואס איך האב דארט געהאט וועט איהר זיכער האבען, אבער דעם גליק וואס מיר האט געטראפען — דאס טרעפט איינמאל אין הונדערט יאהר.“

נ מ ש ל

אויף נסים דארף מען זיך ניט פערלאזען.

60
דער גנב וויל בלייבען א צדיק

א סוחר איז געפאהרען אין וועג מיט א וואגען סחורה. אויף דער רייזע האט ער זיך אבגעשטעלט נעכטיגען אין א אכסניא. אין דער פריה, אז ער איז ארויס צו געבען זיין פערד האבער, האט ער געזעהן אז די שטאל איז אפען און זיין פערד מיט'ן וואגען סחורה זיינען ניטא. האט ער פערשטאנען אז גנבים האבען צוגענומען זיין פערד און וואגען מיט האק און פאק. דער סוחר האט אזש געוויינט פאר צרות. „וואס זאל איך יעצט טאהן?“ האט ער זיך געקלערט. „איך בין

געבליבען אַז אַרימאַן און עס קומט מיר אויס צו געהן אַהיים צופוס." און ער האָט זיך געלאָזט געהן מיט אַ ביטערער האַרץ.

ווען ער איז אַבגעגאַנגען אַ פּאָר מייל פון שטאָדט, האָט ער דערזעהן ווי איינער, אַ בעל־עגלה, פאָהרט מיט זיין פערד און וואַגען און מיט די סחורה. איז ער איהם נאָכגעלאָפען און האָט איהם אַנגעיאַגט. דער בעל־עגלה האָט דערקענט אַז דאָס איז דער בעל־הבית, האָט ער איהם צוריק אַבגעגעבען זיין פערד און וואַגען מיט זיינע זאַכען. דער סוחר האָט אַ וואָרט ניט געזאָגט. דער בעל־עגלה, זעהענדיג אַז דער סוחר שווייגט און איז אין אַ גוטער לוינע, האָט ער צו איהם גע־זאָגט: „על פּי יושר דאַרפט איהר מיר עפּעס געבען פאַר מיין טרחה. דער וועג איז זעהר אַ שווערער און איך בין אַ בעל־עגלה, אַז איך פיהר עפּעס מוז איך דערפאַר קריגען בעצאָהלט." ווען דער סוחר האָט געהערט אַזעלכע חוצפה'־דיגע רייד, האָט ער דעם בעל־עגלה אַראַבגעלאָזען אַ פּאַטש און אויסגערופען: „דו, גנב איינער! צוליעב מיין טובה וועגען האָסטו דען דעם וואַגען געפיהרט? דו האָסט מיך געוואָלט בע'גנב'ענען, בערויבען. באַשר דער אייבערשטער האָט רחמנות געהאַט אויף מיר און האָט מיר אומגעקעהרט מיין שאַדען, ווילסטו אַז איך זאָל דיר דערפאַר בעצאָהלען?"

נמשל

בלק האָט געדונגען בלעם'ן צו שילטען די אידען, האָט דער אייבערשטער איבערגעקעהרט די קללות אויף ברכות. בלעם האָט ערוואַרטעט, אַז ער וועט נאָכדעם קריגען שכר פאַר די ברכות, וואָס זיינען אַרויסגעקומען די אידען דורך איהם, אָבער דער אייבערשטער האָט געזאָגט: „לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ד'" — קיינער פון בלעם'ס פאָלק זאָל ניט קענען אַנגענומען ווערען צווישען אידישען פאָלק. „דו, בלעם — דו ווייסט דאָך אַז דיין כונה איז געווען צו שילטען און ניט צו בענשען!..."

61
ווען עס העלפט שוין קיין זאַך ניט

אַמאָל איז געווען אַ רב וואָס האָט שטאַרק געהאַלטען פון שלום בית. אַז עס פלעגט צו איהם קומען אַ פּאָר פאָלק זיך גט'ן, פלעגט ער פריהער צו זייריידען און זוכען צו מאַכען אַ שלום. און אַז זיי פלעגען ניט וועלען שלום ווערען, פלעגט זיי דער רב אָבלייגען, הייסען קומען אַן אַנדערש מאָל, און נאָכדעם פלעגט ער זיי ווידער אָבלייגען, און אַזוי פלעגט ער זיי אַלץ אָבלייגען ביז די פּאָרעל פלעגט שוין דערעסען צו געהן צו איהם און זיי פלעגען בלייבען ווייטער וואוינען צוזאַמען.

איינמאָל איז צו איהם געקומען אַ יונגע ווייבעל, וואָס צוויי וואָכען נאָך דער חתונה האָט איהר מאַן גענומען און זיך אָבגעשמד'ט. דער רב, ווי זיין שטייגער איז געווען, האָט געהייסען דער ווייבעל אַז זי זאָל קומען אַן אַנדערש מאָל. און ווען זי איז געקומען דעם צווייטען מאָל, האָט דער רב ווידער געוואָלט אָבלייגען. האָט די ווייבעל געזאָגט: „רבי! וואָס טויג אייך דער אָבלייגען? דאָ קען דאָך שוין מעהר קיין שלום ניט זיין. מיין מאַן איז אַ גוי און האָט זיך שוין גענומען אַן אַנדער ווייב, אַ גוי'שע — טאָ וואָס לייגט איהר מיך אָב?“

נ מ ש ל

געוועהנליך וואַרט דער אייבערשטער, אַז דער זינדיגער זאָל תשובה טהאָן, אָבער עס זיינען דאָ אַזעלכע בעלי עבירה וואָס וואַרטען אויף זייער תשובה איז איבעריג. זיי טהוען אָב אַזעלכע זאַכען וואָס עס העלפט שוין ניט קיין תשובה.

62
די געבונדענע היהנדעל

ביי אַ אידענע איז איינמאַל פערלאָרען געגאַנגען אַ הוהן, איז די אידענע אַרומגעגאַנגען איבער אַלע הויפען און אין די הייזער, צו זוכען וואו איהר היהנדעל האָט פערבלאָנדזשעט. ווען זי איז אַריינגעקומען צו אַ שכנה, האָט זי געפונען איהר היהנדעל צוגעבונדען פאַר אַ פוס צו אַ בעט. „אָט דאָס איז דאָך מיין הוהן!“ האָט די אידענע אויסגעשריען. „ניין!“ האָט די שכנה געענטפערט, „עס איז ניט דיין הוהן, עס איז מיינע.“ און אַזוי ווי די צוויי ווייבער האָבען זיך געקריעגט און געשריען און געליאַרעמט, האָט זיך אָנגעקליבען אַ גרויסער עולם מענשען. רופט זיך אָב איינער פון עולם:

„צו וואָס קריעגט איהר זיך אומזיסט און אומנישט? בינדט אָב די הוהן און לאָזט זי אַרויס אין גאַס, וועלען מיר זעהן וואוהין זי וועט געהן. די הוהן וויים בעסער צו וועמען זי געהערט.“

נמשל

דער איבערשטער שטראָפט אונז און מוסר'ט אונז אידען, אַז מיר האָבען זיך אָבגעפרעמדט פון איהם און אַז מיר געהערען צו איהם ניט מעהר. אָבער מיר אידען ווייסען, אַז מיר געהערען נאָך אַלץ צו איהם. נישט מעהר, מיר זיינען צוגעבונדען אין גלות, ביי פרעמדע. זיי אַזוי גוט, רבונו של עולם, און מאַך אונז פריי די פיס אונזערע, וועסטו זעהן ווי מיר וועלען לויפען צו דיר! מיר ווייסען צו וועמען מיר געהערען.

63
דער צולאָזענער אינגעל

ביי א רייכען מאן איז געווען א צולאָזענער אינגעל. יעדען טאָג אז דער אינגעל פלעגט געהן אין חדר, פלעגט איהם אויסקומען פערבייצוגעהן דעם מארק וואו מען פער־קויפט עפּעל, ניס און עהנליכע זאכען, און דער אינגעל פלעגט כאַפּען פון די קערב און טישלעך און אנטלויפען.

ווען די אָרימע מענשען וואָס זיינען געזעסען ביי די קערב און טישלעך האָבען געזעהן אז זיי קענען מיט דעם אינגעל גאָרנישט מאכען, האָבען זיי זיך אלע א לאָז געטאָהן צו זיין פאָטער, זיך צו קלאָגען אויף דעם קליינעם כאַפּער, און זיי האָבען איהם דערצעהלט פון אלע זיינע ווילדע מעשים.

דער פאָטער האָט זיך שטארק פערשעהמט וואָס זיינער א זוהן זאָל טאָהן אזעלכע זאכען, האָט ער איהם גע'מוסר'ט, ערקלערט וואָס פאר אַן אונרעכט ער טוהט מיט דעם וואָס ער בערויבט אָרימע מענשען, און אויך ווי נאַריש דאָס איז פאר איהם צו כאַפּען, ווען ער קען קריגען אלעס צו קויפען פאר געלד, פיעל ער וויל.

דער מוסר האָט אָבער גאָרנישט געהאָלפען. דער אינגעל האָט ווייטער געכאַפּט ווי פריהער.

טראַכט זיך דער פאָטער און זוכט אַן עצה וואָס צו טאָהן, אז זיין אינגעל זאָל שוין אמאָל אויפהערען צו כאַפּען פון מארק. איינמאָל רופט ער צו דעם זוהן און זאָגט צו איהם:

„מיין טייער קינד! עס געפעלט מיר ניט וואָס דו

געהסט אין חדר איינער אליין. ווי פּאַסט עס פאַר דיר צו געהן אליין? אַזאַ טייערער אינגעל ווי דו, אַזאַ וואוילער, אַזאַ גוטער, האָט געדאַרפט געהן אין חדר מיט גרויס פּאַראַד. וואַרט נאָר אַ ווייַלע, איך וועל שיקען נאָך די כלי זמר, וועסטו געהן אין חדר מיט כלי זמר, מיט פּויקען און מיט צימבלען, אַזוי ווי מען פיהרט אַ שררה, אַ פּרינץ."

דעם אינגעל איז דאָס שטאַרק געפעלען געוואָרען.

האָט דער פאָטער געלאָזט ברענגען כלי זמר און זיי האָבען דעם אינגעל געפיהרט אין חדר, שפּיעלענדיג אויף זייערע אינסטרומענטען. אַ בדחן איז געגאַנגען פאָראויס און האָט אויסגערופען: „תנו כבוד! מאַכט אַ וואַרע פאַר דעם פיינעם בחור'ל, דעם טאַטענס אַ קינד. פון גרויסען יחוס מיט דער גילדענער פאָהן, בערל ברבי חיים, מיר פיהרען איהם יעצט אין חדר צו זיין רבי'ן לערנען תורה!"

ווען דער אינגעל האָט געזעהן וואָס פאַר אַ כבוד מען גיט איהם אָב, האָט ער זיך שוין געשעהמט צו כאַפּען פון מאַרק. דען ווי האָט ער געקענט פערלאָזען די כלי זמר און זיך ערנידעריגען צו כאַפּען עפּעל אָדער ניסלעך פון אָרימע מענשען?"

נמשל

דער בעסטער וועג צו היילען אַ מענשען פון שלעכטע מעשים איז צו דערהויבען זיין זעלבסט־רעספּעקט, וועט ער זיך שעהמען צו זיין שלעכט.

64
אחטא ואשוב...

אמאָל איז געווען אַ חדר־אינגעל, אַ גרויסער קונדס, וואָס האָט שטאַרק ליעב געהאַט צו באָדען זיך אין טייך. אַז עס פלעגט קומען דער זומער פלעגט ער ניט קענען איינזיצען אין חדר, און ווי דער מלמד פלעגט זיך פערקוקען אַז אַ זייט פלעגט דער אינגעל זיך אָב'גנב'ענען פון חדר און אוועקלויפען צום טייך, זיך באָדען.

איינמאָל, בעת דער אינגעל האָט זיך געבאָדען, איז ער פערקראָכען אַ ביסעל צו ווייט, וואו די וואַסער איז געווען גאַנץ טיעף, און אַזוי ווי שווימען האָט ער ניט געקענט, האָט ער געהאַלטען אין זינקען. אַ פערבייגעהער, וואָס האָט געהערט זיינע געשרייען, איז אַריינגעשפּרונגען אין טייך און האָט איהם געראַטעוועט.

דער אינגעל האָט נאָכדעם אויף זיך גענומען אַ נדר, אַז ער וועט זיך מעהר ניט באָדען אין טייך ביז ער וועט זיך אויסלערנען גוט שווימען.

נ מ ש ל

אַזוי טוהט אויך אַ מענש וואָס איז ניט אָרענטליך אין זיינע געשעפטען, און ער זאָגט אַלץ: אַז איך וועל אַמאָל ווערען רייך וועל איך אויפהערען צו שווינדלען און ווערען אַן אָרענטליכער סוחר.

65
דעם מלמד׳ס וואונש

א מלמד מיט א בעל־עגלה זיינען אוועק צוזאמען, גאנץ ווייט, אין מרחקים, זוכען פרנסה. די ערשטע צייט האבען זיי בײדע געהאט גוט. דער מלמד האט געהאט א סך תלמידים און דער בעל־עגלה האט געהאט א סך פאסא־זשירען. אבער שפעטער האט דעם מלמד אנגעהויבען צו געהן שלעכט און ער האט ניט געקענט קריגען קיין תלמידים. אבער דער בעל־עגלה האט נאך אלץ געהאט פרנסה מיט א פולער מאס.

איינמאל, אז זיי האבען זיך געטראפען אין גאס, האט דער מלמד געזאגט צום בעל־עגלה: „דער אייבערשטער זאל געבען אז דו זאלסט שוין אויך בלייבען אהן פרנסה.“

„דו, מלמד איינער!“ האט דער בעל־עגלה בייז אויס־געשריען. „פארוואס שילסטו מיך? וואס פאר א שלעכטס האב איך דיר געטאהן?“

אסור אויב איך האב עפעס צו דיר!“ האט דער מלמד געענטפערט. „נאר אז דו וועסט בלייבען אהן פרנסה, וועסטו קריגען חשק צו פאהרען אהיים, וועל איך האבען מיט וועמען צו פאהרען.“

נמשל

די שכינה וויל שוין לאנג געהן צוריק אין הייליגען לאנד. אבער די אידען מיינען אז אין גלות איז זיי נאך גוט, טראכ־טען זיי ניט פון פאהרען צוריק אין זייער היים. דארום ווארט די שכינה ביז די אידען וועלען פערלירען די לעצטע פרוטה,

און אז עס וועט אויסגעהן די לעצטע פרוטה, וועט דאך קומען משיח, און דאן וועט די שכינה גערן צוזאמען מיט די אידען אין ארץ ישראל.

66

דער נאַרישער אינגעל

צוויי אינגלעך האבען געלערנט ביי איין רבי'ן אין חדר. איינער איז געווען דער זוהן פון א רייכען פאטער, דער אַנדערער האט געהאט א טאטען אן אָרימאַן, א מחוסר לחם. איינמאל קומט דער רייכער אינגעל אין חדר און צייגט זיינע חברים א שעהן בייטעלע, וואס ער האט געקויפט. די בייטעלע איז געווען א זעהר שעהנע, אין פערשיעדענע פארבען, און אויף דעם זיינען געווען אויסגעמאלט אלערליי בילדער און צאצקעס. די חברים האבען איהם מקנא געווען די בייטעלע און דער אָרימער אינגעל האט אויך מקנא געווען. זיי האבען אלע בעקומען א חשק צו קריגען אזא בייטעלע.

די אַנדערע אינגלעך, ווען זיי זיינען געקומען אהיים, האבען זיי ניט צורוה געלאַזען טאטעס און מאמעס ביז זיי האבען געקראַגען געלד אויף צו קויפען די בייטעלע. און די וואס האבען ניט געקענט קריגען די גאנצע געלד אויף אמאל, האבען דאס אויסגעריסען ביסלעכווייז. אין א וואך צייט האט שוין יעדער אינגעל געהאט אזא בייטעלע ווי דעם נגיד'ס זוהן, אויסער יענער אָרימער אינגעל, וועלכער האט קוים געקענט ארויסקריגען פון זיינע עלטערען בלויז עטליכע גראשען.

איז דער אָרימער אינגעל אוועק צום קרעמער און האט פאר איהם געוויינט און געבעטען: „אט זעהט, רב איד, אט דאס איז די גאנצע געלד וואס איך האב. איך שווער־

איך אז איך האָב ניט מעהר אפילו קיין איין־איינציגען גראָשען. טאָ גיט מיר א בייטעלע פאַר די ביסעל געלד וואָס איך האָב.“

„דו, נארישער איינגעל,“ האָט דער קרעמער איהם גע־ענטפערט, „דו אליין זאָגסט דאָך אז דו האָסט ניט אפילו קיין איין גראָשען אָן איבעריגען, טאָ צו וואָס טויג דיר די בייטעלע?“

נ מ ש ל

אזוי איז אויך מיט היינטיגע אידען, וואָס גיבען אוים גרויסע פערמעגענס אויף בויען שעהנע שוהלען, און די שוה־לען שטעהען כמעט די גאַנצע צייט ליידיג.

67

די צוויי תלמידים

צוויי איינגלעך האָבען געלערנט ביי א רבי׳ן. איז דעם רבי׳ס שטייגער אזוי געווען: מיט איין איינגעל איז ער גע־ווען זעהר שטרענג, און אויב ער האָט עפּעס וואָס ניט גע־וואוסט געגוי אויפ׳ן האָר, האָט ער איהם געשלאָגען אָהן רחמנות. דעם צווייטען תלמיד, ווי שלעכט ער זאָל ניט זאָגען, איז ביי דעם רבי׳ן אלץ גוט געווען. זעלטען אז ער פלעגט אויף איהם אָנשרייען אָדער אָנריהרען מיט דער האַנד.

א לאַנגע צייט האָט דער ערשטער תלמיד געשוויגען. נאָר איינמאָל האָט ער בעקומען מוטה און האָט דעם רבי׳ן געפרעגט: „רבי, זייט מיר מוחל וואָס איך פרעג אייך אזא קשיא: פאַרוואָס, אז איך וויים עפּעס ניט, אָדער אז איך זאָג א קליינעם גרייז, שלאָגט איהר מיך אזוי שטאַרק, און

מיין חבר, כאטש ער פערשטעהט גארניט וואס ער לערנט, קומט ער אב זעהר ליכט?"

„הער אויס, מיין קינד, איך וועל דיר דאס ערקלערען," האט דער רבי געענטפערט. „דו קענסט זיך ניט גלייכען צו דיין חבר. יענער קומט ארויס פון פראסטע מענשען, ישוב'-ניקעס, עמי הארץ, און ביז ניט לאנג צוריק האט ער זיך גע־וואלגערט אין דארף צווישען ציגען און בהמות. איז קיין וואונדער ניט וואס ער קען ניט גוט פערשטעהן וואס איך לערן מיט איהם. דערפאר בעגעה איך זיך מיט איהם מיט חסד. אבער דו, וואס שטאמסט פון רבנים און לומדים, און לערנען האסטו אימער געלערנט ביי די בעסטע מלמדים, און א קאפ האסטו א שארפען, דו מוזט שוין קענען און פער־שטעהן אלעס וואס איך לערן מיט דיר. און אז דו מאכסט א פעהלער קומט דיר טאקע שלאגען!"

נמשל

די אומות העולם, וואס זיינען געבוירען געווארען גע־צענדיענער און זיך ערצויגען צווישען ווילדע פעלקער, איז דער אייבערשטער מוחל א סך פון זייערע חטאים, ווייל זיי ווייסען ניט ווי בעסער צו זיין. אבער די אידען וואס קומען ארויס פון די אבות, און זייערע לעהרער זיינען געווען משה, דוד, שלמה און די נביאים, מיט זיי איז שוין דער אייבערשטער שטרענג, און ווען זיי בעגעהען א פעהלער שטראפט ער זיי.

68
דער וואָס לעבט אין טעות

איינער אַ מאַן האָט זיך אַמאָל פערזינדיגט און האָט אַבגעטאָהן ניט קיין שעהנע זאַך. האָבען די שטאָדט־גבאים געשיקט צו איהם דעם שמש, אז ער זאָל ביי איהם צונעהמען עפּעס אַ משכון ביז ער וועט קומען און זיך שטעלען צום משפּט פאַר די גבאים. דער שמש איז אַוועק אין הויז פון דעם בעשולדיגטען און פון דאָרט צוגענומען אַ שעהנעם יום־טוב'דיגען בגד און אַוועקגעטראָגען צו זיך אַהיים אלס משכון. און ווען די שמש'טע האָט שפּעטער געפונען דעם שעהנעם בגד הייגגען אין שאַפע, האָט זי געמיינט אז קהל האָט דאָס געשיינקט איהר מאַן אַ מתנה פאַר זיין טרייע ארבייט. איז די שמש'טע אַוועק צו די שטאָדט־גבאים און האָט זיי גע־דאַנקט בזה הלשון: „דער איבערשטער זאָל אייך בעצאָהלען פאַר אייער גוטסקייט כפל כפלים, און אַזוי ווי איהר האָט ניט פערגעסען מיין מאַן, אזוי זאָל דער אייבערשטער אייך אויך ניט פערגעסען.“

„זייט ניט קיין נאַרישע אידענע!“ האָט איינער פון די גבאים אויף איהר אַנגעשריען. „רעדט זיך ניט איין קיין שטותים, אז מיר האָבען געשענקט אייער מאַן אַ מתנה. דער בגד געהערט צו אַן אַנדערען און מיר האָבען אייער מאַן געהייסען דאָס צונעהמען בלויז אויף אַ קורצער צייט און נאָכדעם ווי יענער וועט זיך שטעלען פאַר אונז צום משפּט, וועט מען איהם דעם בגד צוריק אַוועקגעבען.“

נ מ ש ל

איינער פערזינדיגט זיך אַמאָל, שיקט דער אייבערשטער

איהם צו אַ גזלן, אָדער אַ שווינדלער, וואָס נעהמט ביי איהם אַוועק זיין האָב און גוטס. דער גזלן, אָדער שווינדלער, מיינט נאָכדעם אַז דער אייבערשטער האָט איהם דאָס צוגעשיקט אַ פערדיענסטעל. קומט ער אין שוהל און קויפט אַן עליה און דאַנקט נאָך דעם אייבערשטען פאַר דער מתנה. אָבער ער ווייס ניט אַז פריהער אָדער שפּעטער וועט ער מוזען דעם גערויבטענס פערמעגען צוריק אָבשטעקען.

69

דער רב און דער מלמד

אַ רב האָט געהאַלטען פאַר זיינע קינדער אַ מלמד ביי זיך אין הויז. מיט דער צייט איז ביים רב אונטערגעוואַקסען אַ קינד, וואָס האָט בעדאַרפט אָנהויבען לערנען אלף־בית. האָט ער פאַר דעם קינד גענומען אַ בעהעלפער. דער מלמד האָט פאַראיבעל גענומען. האָט ער געזאָגט צום רב: „איך פערשטעה ניט, רבי, צו וואָס איהר האָט צוגענומען אַן אַנדערען צו לערנען מיט אייער אינגסטען קינד. אַזוי ווי איך קען לערנען מיט אייערע גרעסערע קינדער, וועלכע האַלטען שוין גאַנץ ווייט, קען איך דאָך מיט אייער מיזשיניקעל אודאי לערנען!“

„וואָס פרעגט איהר ביי מיר ניט קיין בעסערע קשיא?“ האָט דער רב געענטפערט. „וואָס בעדאַרף איך גאָר אינגאַנצען האַלטען אַ מלמד? קען איך דען אַליין ניט לערנען מיט זיי אַלעמען? אלא, וואָס דען? ווייל איך בין צו־גרויס פאַר זיי און זיי וועלען מיין לערנען ניט פערשטעהן. און צוליעב דעם זעלבען טעם האָב איך יעצט מיין אינגסטען קינד אָבגעגעבען צום בעהעלפער, און ניט צו אייך.“

נמשל

א רבי דאַרף זיין צוגעפּאַסט לויט די פעהיגקייטען פון דעם תלמיד. יעדער דור האָט זיין פיהרער, וואָס פּאַסט זיך צו איהם. און דארום זאָגט דער מדרש „יפתח בדורו כשמואל בדורו.“ יפתח איז געווען א פּראָסטער מענש, אבער פאַר די מענשען פון זיין דור האָט ער זיך געפּאַסט פאַר א פיהרער אזוי ווי שמואל אין זיין דור.

70

די פיער בקשות

א פּאַטער האָט געהאַט פיער זיהן, האָט ער זיי אַלע געשיקט אין א ווייטער שטאָדט לערנען. און איידער זיי זיינען אוועקגעפאָהרען האָט ער זיי אָנגעזאָגט אַז זיי זאָלען איהם שרייבען אָפט בריעף, איבערהויפּט ווען זיי דאַרפען עפּעס. איינמאָל האָט איינער פון די זיהן אָנגעשריבען א בריעף צום פּאַטער, אַז ער זאָל איהם שיקען א שעהנעם זייגערל. דער צווייטער האָט געשריבען, אַז דער פּאַטער זאָל איהם שיקען שעהנע קליידער. דער דריטער האָט געשריבען, אַז ער זאָל איהם שיקען גוטע זאַכען צום עסען. און דער פערטער האָט געשריבען: „האָב רחמנות, פּאַטער, שיק מיר גלייך אויף א קבר און תכריכים, ווייל איך בין זעהר קראַנק און האַלט ביים שטאַרבען.“

איינער וואָס האָט איבערגעלעזען די פיער בריעף האָט געזאָגט צו די ערשטע דריי זיהן: „צו וואָס פאַלט אייך איין צו שרייבען אַזעלכע בריעף צו אייער פּאַטער? ער וועט דען אייך שיקען א זייגער? ער וועט דען אייך שיקען שעהנע קליידער? ער וועט דען אייך שיקען נאַשעריי? אַז ער וועט

לעזען דעם בריעף פון אייער אונגליקליכען ברודער, וואס בעט נעבעך אויף תכריכים, וועט ער נאך אין כעס ווערען וואס אייך ליגען אין קאפ אזעלכע לוקסוסען, און ער וועט אייך גארניט שיקען. דאס בעסטע איז, אז איהר זאלט סתם אזוי בעטען געלד, ווער ער מיינען אז איהר נויטיגט זיך אזוי ווי אייער קראנקער ברודער, און ער וועט אייך אלעמען שיקען."

נמשל

די רייכע בעטען אויף לוקסוסען. איינער בעט אויף עשירות, א צווייטער בעט אויף א שעהנע הויז, א דריטער בעט אויף שעהנע ציערונג פאר זיין פרוי. און צו דערזועלבער צייט זיינען דא א סך ארימע אידען, וואס שטעהען און בעטען אז דער אייבערשטער זאל זיי כאטש געבען א שטיקעל ברויט צו עסען. היינט וועמען זאל דער אייבערשטער פריהער העלפען? איז די בעסטע זאך, אז אלע זאלען בעטען אז דער אייבערשטער זאל זיי שענקען דעם לעבען, און דער וואס גיט לעבען, גיט שוין אויך צום לעבען.

71
די צוויי רבנים

אין א שטאדט זיינען געוועזן צוויי רבנים. איינער איז געוועזן א גרויסער גאון און א צדיק. דער אנדערער האט גע־קענט ווייניגער פון איהם לערנען און איז ניט געוועזן אזוי פרום. דאך האט דער צווייטער געהאט מעהר הצלחה ווי דער ערשטער. אלע דיני תורה, אלע געלד־סכסוכים צווישען סוחרים פלעגט מען ברייגנען פאר דעם צווייטען, ווייל ער איז געוועזן א גרויסער בריה אויף די זאכען, כאטש אין לומדות איז ער געשטאנען זעהר נידריג געגען דעם ערשטען.

האָבען זיך מענשען געוואונדערט וואָרום אַלע סוחרים געהען ניט מיט זייערע דיני תורה צו דעם אמת גרויסען למדן, צו דעם אמת גרויסען ירא שמים, וועלכער איז געווים זיכער פון פניות. האָט זיי איינער, אַן אַלטער מאַן, אַזוי ערקלערט:

„וואָס וואונדערט איהר זיך? יענער רב, דער גרויסער גאון, דער צדיק, האָט זיך ערצויגען ביי עלטערען, וועלכע זיינע געווען פרומע, עהרליכע אידען, איז ער ניט בעקאַנט מיט די סוחר׳ישע פאַלשקייטען, קונצען און דרעהדלעך. אָבער דער אַנדער רב, כאָטש ער איז ניט פון די גרויסע לערנער, האָט ער זיך ערצויגען ביי עלטערען, וואָס זיינען געווען סוחרים און שווינדלער, פערשטעהט ער אַלע קונצען, שקרים און רמאות, וואָס קומען פאָר אין מסחר, און דערפאַר האָט ער אַזאַ הצלחה.“

נ מ ש ל

יעדער איינער פערשטעהט זיין קלאַס מענשען אָמ־בעסטען.

72
צדקה און מעשר

איינער האָט זיך אַמאָל פערזינדיגט געגען קהל, האָט מען געשיקט צו איהם אַ שמש ער זאָל ביי איהם צונעהמען עטליכע זאַכען פון הויז, אַ פּאָר לייכטער, אַ פּעלץ און נאָך אַזוינס, און די זאַכען האָט מען געגעבען צו בעהאַלטען ביים נאמן, ביז דער זינדיגער וועט בעצאָהלען די שטראָף וואָס קהל האָט אויף איהם אַרויפגעלייגט.

די זאַכען זיינען געלעגען אַ היבשע צייט, ביז איין

מאָל האָט זיך געמאַכט אַז עס איז אין שטאָדט געקומען אַ חשוב'ער אורח וואָס מען האָט איהם געדאַרפט געבען אַ שעהנע נדבה, אַז ער זאָל קענען פאָהרען ווייטער. און אַזוי ווי ביי קהל איז דאַן ניט געווען קיין איבעריגע געלד, האָט מען געשיקט צו דעם וואָס האָט געדאַרפט צאָהלען די שטראָף און איהם מתרה געווען, וויל ער בעצאָהלען די שטראָף איז גוט, און אויב ניט וועט מען די משכנות פערקויפען צו אַנ־דערע. יענער האָט קיין ברירה ניט געהאַט און האָט געמוזט בעצאָהלען.

שפּעטער ווען דער שטראָפּירטער האָט דערזעהן דעם גאַסט, איז ער אויף איהם אָרויפגעפאַלען מיט קללות און איהם געזידעלט: „צוליעב דיר האָב איך געמוזט בעצאָה־לען אַזוי פיעל געלד! ווען דו וואָלסט אָהער ניט געקומען וואָלט מיר קהל שפּעטער אָוועקגעגעבען מיינע זאַכען אומ־זיסט, אָהן שטראָף."

די זעלבע געשיכטע האָט געטראָפען מיט אַן אַנדערען וואָס האָט זיך אויך פערזינדיגט געגען קהל און מען האָט ביי איהם פערנומען זאַכען אַלס משכנות פאַר שטראָף. אָבער דיזער האָט ניט געוואַרט ביז קהל וועט איהם סטראַשען מיט פערקויפען די זאַכען, נאָר ער איז אַליין געגאַנגען, בעצאָהלט די שטראָף און צוגענומען זיינע זאַכען.

דאָס געלד איז געלעגען ביים גאַמן פאַר אַ היבשע צייט, ביז עס איז געקומען אַן אָרימער יחסן וואָס איז אָרומגעפאָה־רען קלייבען אויף הכנסת כלה פאַר זיבען טעכטער. האָט קהל בעשלאָסען אַז מען זאָל דעם אָרימען יחסן אָוועקגעבען די שטראָף געלד וואָס איז געלעגען ביים גאַמן.

ווען דער בעשטראָפטער האָט געהערט אויף וואָס מען האָט זיין געלד פערווענדעט, איז ער אַליין געקומען צום אָרימען יחסן און האָט צו איהם געזאָגט:

„איך דאַנק אייך, רב איד, זעהר און זעהר וואָס איהר

זיינען געקומען און מיין געלד איז אוועק אויף אזא גרויסער מצוה ווי הכנסת כלה.״

נמשל

ווי מען זעהט פון דער מעשה זיינען ביידע שטראף געלדער פערוועט געווארען אויף גוטע צוועקען. נאר דער אונטערשיד צווישען די ביידע פאלען איז ווי פון צדקה ביז מעשר. צדקה איז ווען אן ארימאן קומט און בעט, מוז מען איהם געבען, נישט פון דער אייגענער טובה וועגען, נאר פון דעם ארימאן׳ס טובה וועגען. דערפאר ווילען אמאל מענשען גאר נישט ליידען וואס אן ארימאן קומט צו זיי אין הויז. מעשר איז שוין אבער אנדערש. א איד טאהר נישט געניסען די פרוכט פון זיין פעלד איידער ער גיט מעשר, און דארום ווען אן ארימאן קומט נעהמען מעשר פרעהט מען זיך מיט איהם. אי מען האט א מצוה, אי מען האט אליין הנאה.

73
ווען א מענש בעקומט פריינד

א גרויסער רב האט אנגעשריבען א ספר. איז ער אוועקגעפאהרען אין א גרויסער שטאדט וואו עס געפינט זיך א דרוק צו דרוקען דארט זיין חבור. ער האט אין דער שטאדט געדארפט פערברייננגען א צוויי אדער דריי חדשים. איז דער רב געקומען צו א בעל אכסניא און האט צו איהם געזאגט: „איך בין א רב און איך האב פערפאסט א נייעם ספר וואס איך בין אהער געקומען דרוקען. און איך דארף האבען א פלאץ איינצושטעהן א צוויי דריי חדשים, ביז מיין ספר וועט ארויס פון דרוק.״ ווען דער בעל־הבית האט גע־הערט ווי דער רב בעט זיך אזוי ביי איהם, האט ער זיך.

בעטראכט, ער מוז מסתמא מיינען צו שטעהן ביי מיר אומ־זיסט, דען צו וואס דערצעהלט ער מיר זיין גאנצען יחוס, אז ער איז א רב און אז ער האט געמאכט א ספר? און צו וואס בעט ער זיך אזוי? מסתמא מיינט ער אז איך זאל איהם האלטען ביי זיך צוליעב זיין יחוס. הייגט צו וואס דארף איך אויף זיך אן אומזיסטען עסער? האט דער בעל־אכסניא געענטפערט: „עס טוהט מיר זעהר לייד, רבי, אבער איך האב ביי זיך מעהר קיין פלאץ ניט. אלעם איז פער־נומען".

איז דער רב אוועק איין אן אנדער אכסניא, איין א דריי־טער און איין א פערטער. ער האט אלץ געזעהן די זעלבע רייד און האט בעקומען דעם זעלבען ענטפער. קיינער האט איהם ניט געוואלט אריינגעהמען. ביז עס איז געשעהן א נס און איינער פון די שטאדטיגע גבירים האט זיך וועגען איהם דערוואוסט, האט ער אויסגעזוכט דעם ארימען רב און האט איהם געגעבען א ברייטען שלום עליכם, און געזאגט: „רבי! לאנג לעבען זאלט איהר! קומט צו מיר אהיים. איך וועל אייך אבגעבען דעם שעהנסטען צימער אין מיין הויז. איהר וועט ביי מיר עסען פון דאס שעהנסטע און דאס בעסטע, און זיין ביי מיר אזוי לאנג ווי איהר ווילט".

דער רב איז פערבליבען ביים גביר ביז זיין ספר איז ארויס פון דרוק און נאכדעם איז ער אוועקגעפאהרען צוריק אין זיין שטעדטעל.

דער רב האט געהאט גרויס הצלחה מיט זיין ספר. טויזענדער אידען האבען דעם ספר געקויפט און דער רב איז געווארען זעהר רייך. האט ער זיך גענומען צו דער ארבייט און אנגעשריבען נאך א ספר. ווען ער איז געפאהרען אין שטאדט דרוקען זיין צווייטען חבור איז ער שוין ניט געקומען ווי אן ארימאן אין א נעדרונגענעם וואגען, נאר ער איז געקו־מען אין אן איינענער קארעטע מיט צוויי דיענער. און אז ער איז דורכגעפאהרען די גאס וואו עס געפינען זיך די

אכסניות, זיינען די בעלי אכסניות נאכגעלאפען און איהם געבעטען אז ער זאל זיך אבשטעלען ביי זיי. אבער דער רב האט זיך אויף זיי ניט אומגעקוקט, נאר ער איז אריינגעפאה־רען גלייך צו יענעם גביר וועלכער האט איהם מקרב געווען ביי זיין ערשטען בעזוך אין דער שטאדט. דער גביר האט זיך זעהר געפרעהט מיט זיין חשוב'ן גאסט און האט איהם ווידער אויפגענומען מיט דעם גרעסטען כבוד. שפעטער זיינען געקומען די גרעסטע בעלי בתים פון שטאדט און יעדער איינער האט געטענה'ט צום רב: „פאר וואס קומט עס, רבי, אז איהר זאלט דעם גאנצען כבוד אבגעבען צו איין מאן? פארוואס זייט איהר דיזען מאל ניט געקומען צו מיר? איך וואלט דאך אייך געהאלטען מיט דער גרעסטער עהרע!"

„אויב איהר זייט טאקע אזעלכע גוטע מענשען", האט דער רב געענטפערט, „טא פאר וואס האט איהר מיך ניט געבעטען איינשטעהן ביי אייך ווען איך בין געקומען אין אייער שטאדט דעם ערשטען מאל?"

נ מ ש ל

ווען א מענשען געהט אוועק גוט קריגט ער א סך פריינד.

74

א חשד בדרך כבוד . . .

אז ארימער מגיד איז ארומגעפאהרען פון שטאדט צו שטאדט האלטען דרשות און קלייבען נדבות. אין איין שטאדט האט ער זיך אבגעשטעלט ביי א שעהנעם בעל הבית אויף א פאר וואכען. דער בעל הבית האט איהם די גאנצע צייט געגעבען עסען און טרינקען. נאר ווען דער מגיד האט איינגעפאקט זיין רייזע־זעקעל אוועקצוגעהן, האט דער בעל־

הבית בעקומען א חשד אז דער מגיד האט מיטגענומען זיי־נעם א ספר. האט ער ניט געוואוסט וואס צו טאהן. סתם זוכען ביי יענעם איז זעקעל איז עפעס ניט שעהן. טאמער האט יענער גארנישט גענומען, וועט ער דאך אומזיסט פער־שעהמען א אידען. האט דער בעל הבית אזוי געזאגט צום מגיד: „איידער איהר פאהרט אוועק, רב איד, וואלט איהר נעדארפט איבערקוקען אייער זאק, צו זעהן אויב איהר האט דארט אלע אייערע זאכען. דען עס קען זיין אז איהר האט עפעס פערגעסען ביי מיר אין הויז".

נמשל

דארט וואו מען איז חושד א מענשען און מען וויים נאך ניט אויף זיכער דארף מען זיין זעהר אבגעהיט איהם ניט צו בעליידיגען.

75
ווער עס פערדיענט א בעלוינונג

ביי איינעם א רייכען סוחר האט געדיענט א משרת וואס פלעגט איהם העלפען אין זיין קראם. דער משרת האט קיין געהאלט ניט בעקומען. געארבייט נאר פאר'ן עסען. איינ־מאל, פורים, איז דער בעל הבית געזעסען מיט זיין פאמיליע ביי דער סעודה, און דער משרת איז אויך געזעסען און גע־געסען די טייערע מאכלים מיט די המן טאשען און געטרונ־קען דעם פיינעם וויין. אין מיטען דער סעודה איז אריינ־געקומען א סוחר און האט געוואלט קויפען סחורה. אבער דער בעל הבית האט זיך ניט געוואלט ריהרען פון ארט און געזאגט: „איך וויל ניט שטערען מיין סעודה." האט זיך אויפגעהויבען דער משרת און געזאגט צום בעל הבית: „איך

וועל געהן אין קראם און וועל ברענגען אלעם וואס דער סוחר פערלאנגט".

דער בעל הבית האט דעם משרת געגעבען די שליסלען פון זיין קראם. דער משרת איז אוועקגעלאפען און האט גע־בראכט אלעם וואס דער סוחר האט געוואלט. דער בעל הבית האט געהאט א שעהנעם לייזונג און האט פערדיענט א היבשע ביסעל געלד.

„זאג מיר," האט דער בעל־הבית נאכדעם געזאגט צום משרת, „וואס קומט דיר ארויס פון מיר?"

„איך ארבייט דאך ביי אייך נים פאר א געהאלט". האט דער משרת געענטפערט.

„איך וועל דאס דיר ערקלעהרען", האט דער בעל הבית געזאגט. „פריהער האב איך געמיינט אז דער עסען איז ביי דיר דער גאנצער עיקר און אז דו ביזט צופריעדען צו אר־בייטען בלויז פאר'ן עסען. אבער יעצט אז איך האב געזעהן ווי צוליעב מיין געשעפט האסטו דעם עסען איבערגעלאזען. און אז ביי דיר איז מיין געשעפט וויכטיגער ווי דיין עסען. דענק איך אז דיר קומט שוין אז איך זאל דיר בעלוינען ווי דו פערדיענסט."

נ מ ש ל

מיר דינען אלע דעם אויבערשטען פאר דעם לעבען וואס ער האט אונז געשענקט, און דער אייבערשטער גיט אונז אלעם וואס מיר דארפען אויף דער וועלט פאר דעם וואס מיר דיענען איהם. אבער די צדיקים וואס זיינען זיך מוסר נפש פאר דעם אייבערשטען און פאר זיין תורה און צייגען אז דיזע וועלט איז ביי זיי גארנישט. די בעקומען שוין א גרע־סערען לוין.